

Bakalářská práce

Tvorba programu pro školní družinu založeného na konstruktivismu

Studijní program:

B0111A190021 Pedagogická studia

Autor práce:

Lucie Horčíčková

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Novotová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Tvorba programu pro školní družinu založeného na konstruktivismu

Jméno a příjmení:

Lucie Horčíčková

Osobní číslo:

P21000317

Studijní program:

B0111A190021 Pedagogická studia

Zadávací katedra:

Katedra pedagogiky a psychologie

Akademický rok:

2022/2023

Zásady pro vypracování:

Cíl: Tvorba, realizace a vyhodnocení programu pro školní družinu založeného na konstruktivistické koncepci vzdělání.

Požadavky: rešerše odborné literatury, seznámení se s dokumentací školní družiny, pravidelná konzultace s vedoucí práce

Metody: tvorba programu, jeho realizace a vyhodnocení

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

BERTRAND, Yves. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-216-5.

ČINČERA, Jan. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1974-0.

HÁJEK, Bedřich a Jiřina PÁVKOVÁ. *Školní družina*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-900-2.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK. *Psychodidaktika: metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3341-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Novotová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce:

7. dubna 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 25. dubna 2024

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.
garant oboru

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tematikou školní družiny a aplikací konstruktivistické koncepce vzdělávání do vzdělávacích programů realizovaných ve školní družině. Teoretická část práce se v úvodu věnuje popisu volného času a jeho funkcí, pedagogické disciplíně zvané pedagogika volného času a výchově mimo vyučování. Následují kapitoly zabývající se volným časem, školní družinou, včetně role vychovatelky, a charakteristikou období mladšího školního věku. Poslední kapitola teoretické části je zaměřena na konstruktivismus, kde je přiblížen jeho vznik a využití, srovnání konstruktivistického a transmisivního vyučování a popis třífázového modelu učení EUR včetně příkladů vybraných výukových metod tohoto modelu. Praktická část práce je realizována jako vzdělávací program zvaný „Zvyky a tradice spojené s příchodem zimy a Vánoc“, který se skládá z osmi lekcí založených na konstruktivistické koncepci vzdělávání. Jednotlivé popisy lekcí obsahují základní informace (časový rozsah lekce, konkretizace tématu, výchovné a vzdělávací cíle, pomůcky), jejich průběh doplněný o fotodokumentaci a reflexi. Bakalářská práce je zakončena závěrečnou diskusí.

Klíčová slova

konstruktivismus, třífázový model učení, volný čas, tvorba programu, školní družina

Annotation

The bachelor's thesis deals with the theme of the school group and the application of the constructivist concept of education to educational programs implemented in the school group. In the introduction, the theoretical part of the work is devoted to the description of free time and its functions, the pedagogical discipline called free time pedagogy, and education outside the classroom. This is followed by chapters dealing with free time, the school group, including the role of the educator, and the characteristics of the period of younger school age. The last chapter of the theoretical part is focused on constructivism, where its origin and use, a comparison of constructivist and transmissive teaching, and a description of the three-phase EUR learning model are described, including examples of selected teaching methods of this model. The practical part of the work is implemented as an educational program called "Customs and traditions associated with the arrival of winter and Christmas", which consists of eight lessons based on the constructivist concept of education. The individual descriptions of the lessons contain basic information (lesson time frame, concretization of the topic, educational and educational goals, aids), their course supplemented with photo documentation and reflection. The bachelor's thesis is concluded with a final discussion.

Keywords

constructivism, three-phase learning model, free time, program creation, after-school club

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí práce PhDr. Jitce Novotové, Ph.D. za její ochotu, vstřícnost a trpělivost, a především za odborné rady a pomoc při psaní této bakalářské práce. Dále děkuji Mgr. Ivě Etlaiš Havlové za veškerou pomoc a rady, Janě Kladivové za umožnění zrealizování všech mých programů k praktické části v jejím oddělení školní družiny a v neposlední řadě děkuji mé rodině za podporu a klidné zázemí pro zpracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	14
Teoretická část	15
1 Volný čas a výchova ve volném čase	15
1.1 Volný čas.....	15
1.2 Funkce volného času.....	16
1.3 Pedagogika volného času.....	17
1.4 Výchova ve volném čase a výchova v době mimo vyučování	18
1.5 Funkce výchovy ve volném čase	18
1.6 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase, v době mimo vyučování ..	19
1.7 Požadavky na realizaci výchovy ve volném čase, v době mimo vyučování	20
1.8 Nejvýznamnější zařízení.....	21
1.8.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	21
1.8.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení	22
1.8.3 Výchovná zařízení pro ústavní výchovu.....	23
2 Školní družina.....	23
2.1 Charakteristika školní družiny	23
2.2 Cíle školní družiny.....	24
2.3 Funkce a činnosti školní družiny	26
2.4 Prostředí, prostory a materiální vybavení	27
2.5 Dokumentace	28
2.6 Vychovatelka školní družiny.....	30
2.7 Přehled nejdůležitějších právních předpisů vztahujících se ke školní družině.....	32
3 Mladší školní věk.....	33
3.1 Základní charakteristika dítěte mladšího školního věku	33
3.2 Vývoj základních schopností a dovedností.....	34
3.3 Kognitivní vývoj.....	36
3.4 Emoční vývoj.....	36
3.5 Socializace	37
4 Konstruktivistická koncepce vzdělávání.....	38
4.1 Základní charakteristika konstruktivismu.....	38
4.2 Rozdíl mezi transmisivním a konstruktivistickým pojetím výuky	39

4.3	Využití třífázového modelu EUR v konstruktivistickém přístupu.....	41
4.3.1	Evokace.....	42
4.3.2	Uvědomění si významu.....	42
4.3.3	Reflexe	43
4.3.4	Představení některých výukových metod třífázového modelu učení	44
	Praktická část	46
5	Charakteristika školní družiny ZŠ Školní Vrchlabí	46
5.1	Výchovně vzdělávací činnost školní družiny	46
5.2	Provozní doba školní družiny	47
5.3	Personální obsazení školní družiny	47
5.4	Prostředí školní družiny	47
5.5	Kurikulární zaměření výchovně vzdělávacího programu školní družiny.....	48
5.6	Principy vedení školní družiny, zapojení rodičů či dalších aktérů do chodu výchovy a vzdělávání ve školní družině	48
6	Charakteristika cílové skupiny	49
7	Program Zvyky a tradice spojené s příchodem zimy a Vánoc.....	50
7.1	Základní informace	50
7.2	Jednotlivé lekce programu	51
7.2.1	Svatý Martin.....	51
7.2.2	Dračky a přástky	56
7.2.3	Advent.....	60
7.2.4	Svatá Barbora.....	65
7.2.5	Mikuláš	69
7.2.6	Vánoce a Štědrý den v jiných zemích.....	73
7.2.7	Vánoce a Štědrý den u nás	77
7.2.8	Co jsme se dozvěděli	81
7.3	Závěrečná reflexe programu a sebereflexe	83
	Diskuse.....	85
	Závěr.....	87
	Použité zdroje	88
	Seznam příloh	90
	Přílohy	91

Seznam obrázků

Obr. 1. Zapisování klíčových slov, Vrchlábí, 10.11.2023	52
Obr. 2. Zhlédnutí videa o sv. Martinovi, Vrchlábí, 10.11.2023	53
Obr. 3. Vypĺňování pracovního listu, Vrchlábí, 10.11.2023	53
Obr. 4. Pracovní list sv. Martin, Vrchlábí, 10.11.2023	53
Obr. 5. Malování a lepení obrázků, Vrchlábí, 10.11.2023	54
Obr. 6. Kontrola klíčových slov, Vrchlábí, 10.11.2023	54
Obr. 7. Výsledný obrázek, Vrchlábí, 10.11.2023	54
Obr. 8. Úvod lekce, Vrchlábí, 14.11.2023	57
Obr. 9. Poznáváčka husího peří, Vrchlábí, 14.11.2023	57
Obr. 10. Nasimulování draček, Vrchlábí, 14.11.2023	58
Obr. 11. Draní peří, Vrchlábí, 14.11.2023	58
Obr. 12. Porovnávání obrázků, Vrchlábí, 14.11.2023	58
Obr. 13. Ukazování obrázků, Vrchlábí, 24.11.2023	61
Obr. 14. Třídění obrázků, Vrchlábí, 24.11.2023	61
Obr. 15. Zdobení perníčků, Vrchlábí, 24.11.2023	62
Obr. 16. Výroba perníkového adventního kalendáře, Vrchlábí 24.11.2023	62
Obr. 17. Vyhledávání informací v literatuře, Vrchlábí, 24.11.2023	62
Obr. 18. Perníkový adventní kalendář, Vrchlábí 24.11.2023	63
Obr. 19. Skládání časové osy, Vrchlábí, 24.11.2023	63
Obr. 20. Časová osa, Vrchlábí, 24.11.2023	63
Obr. 21. Pomůcky na lekci o sv. Barboře, Vrchlábí, 1.12.2023	66
Obr. 22. Diskuse na téma sv. Barbora, Vrchlábí, 1.12.2023	66
Obr. 23. Skládankové učení – práce v expertní skupině, Vrchlábí, 1.12.2023	67
Obr. 24. Čtení textu o sv. Barboře, Vrchlábí, 1.12.2023	67
Obr. 25. Vytahování odměny z ponožky, Vrchlábí, 1.12.2023	67
Obr. 26. Skládání slova, Vrchlábí, 5.12.2023	70
Obr. 27. Vyhledávání slov v osmisměrce, Vrchlábí, 5.12.2023	70
Obr. 28. Zaškrtávání slova v osmisměrce, Vrchlábí, 5.12.2023	70
Obr. 29. Rozhovor na téma Mikuláš, Vrchlábí, 5.12.2023	71
Obr. 30. Vymýšlení básničky pro Mikuláše, Vrchlábí, 5.12.2023	71
Obr. 31. Recitování vlastní básničky, Vrchlábí, 5.12. 2023	71
Obr. 32. Zpívání vlastní písničky, Vrchlábí, 5.12. 2023	71
Obr. 33. Poznávání vlajek cizích zemí, Vrchlábí, 15.12.2023	74
Obr. 34. Přiřazování pojmů k vlajkám, Vrchlábí, 15.12.2023	74
Obr. 35. Skládání Trimina, Vrchlábí, 15.12.2023	75
Obr. 36. Hra Trimino, Vrchlábí, 15.12.2023	75
Obr. 37. Zapisování slov do alphaboxu, Vrchlábí, 19.12.2023	78
Obr. 38. Vymýšlení slov do alphaboxu, Vrchlábí, 19.12.2023	78
Obr. 39. Pexeso, Vrchlábí, 19.12.2023	79
Obr. 40. Čtení kapitoly od Josefa Lady, Vrchlábí, 19.12.2023	79
Obr. 41. Výroba lodiček z ořechové skořápky a vosku, Vrchlábí, 19.12.2023	79
Obr. 42. Kapání aromatického olejíčku do lodičky, Vrchlábí, 19.12.2023	79
Obr. 43. Dopĺňování chybějících slov, Vrchlábí, 22.12.2023	82
Obr. 44. Kontrola doplněných slov, Vrchlábí, 22.12.2023	82

Úvod

Při výběru tématu pro závěrečnou bakalářskou práci jsem vycházela ze svého objeveného zálibení v tvorbě programů pro děti ve školní družině, které jsem připravovala a realizovala v rámci předmětu Praxe. Všechny programy byly již od prvního ročníku studia tvořeny na základě konstruktivistické koncepce vzdělávání, konkrétně šlo o využití třífázového modelu učení EUR. Velice se mi líbí, když děti mají možnost nenásilnou a zábavnou formou dojít k poznání samy, a jelikož konstruktivistická vzdělávací koncepce přesně toto nabízí, velmi mě svým netradičním pojetím vzdělávání zaujala.

Cílem bakalářské práce je představit využití konstruktivistické koncepce vzdělávání ve školní družině skrze tvorbu, realizaci a vyhodnocení vlastního programu založeného na konstruktivismu. Zároveň bych ráda poskytla inspiraci ostatním pedagogům a motivovala je k samostatné tvůrčí činnosti.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část praktickou. Teoretická část práce (kapitoly 1-4) je zaměřena na teoretické poznatky opírající se o literární a další odborné zdroje o volném čase a výchově v něm, přiblížení organizace a fungování školní družiny, charakteristiku mladšího školního věku a vysvětlení principů konstruktivistické koncepce vzdělávání. Praktická část (kapitoly 5-8) představuje vlastní konstruktivistický vzdělávací program, školní družinu a cílovou skupinu, ve které byl program realizován.

Pro zpracování bakalářské práce byla využita metoda didaktické analýzy a tvorba vlastních materiálů. Východiskem byly též odborné knihy, publikace, časopisy a právní předpisy.

Teoretická část

1 Volný čas a výchova ve volném čase

V úvodní kapitole této bakalářské práce se zaměříme na volný čas a jeho funkce, přiblížíme si, čím se zabývá pedagogika volného času, vysvětlíme si rozdíly výchovy ve volném čase a výchovy mimo vyučování. Následně si vymezíme funkce výchovy ve volném čase, cíle, podmínky a prostředky volného času a popíšeme si požadavky na jeho realizaci. Na závěr se podíváme na školská zařízení pro výchovu mimo vyučování.

1.1 Volný čas

Dle Pedagogického slovníku je volný čas specifikován jako „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů.“ (Průcha et al., 2013, s. 341). Pávková ve své publikaci uvádí, že ve volném čase se můžeme věnovat činnostem, které si sami vybereme a které nám přináší radost, baví nás, a zároveň se u nich uvolníme. Jde o čas volnosti a svobody, který je nedílnou součástí života a denního režimu každého člověka. Tím se volnočasové činnosti liší od povinností, které vykonat musíme, ať chceme nebo ne. Mnohdy může být těžké rozpoznat hranici mezi povinností a volným časem, proto se někdy užívá pojem polovolný čas. Aktivity patřící do polovolného času jsou takové, které přináší jak praktický užitek, tak radost (Pávková et al., 1999; Hájek et al., 2011b; Kratochvílová, 2004).

Podíváme-li se na volný čas z pohledu dětí, nespadají do něj biofyziologické potřeby člověka (jídlo, spánek, osobní hygiena), vyučování a činnosti s ním spojené, ani domácí povinnosti. Naopak do volného času dětí patří odpočinek, zábava, rekreace, regenerace fyzických a psychických sil, rozvoj osobnosti v zájmových a jiných volnočasových aktivitách, které vychází z individuálních zájmů a potřeb, seberealizace či účast na veřejném životě. Jednotlivé volnočasové aktivity mohou probíhat doma, ve škole či v různých společenských organizacích a institucích. Jelikož děti nemají ještě dostatek zkušeností v oblasti zájmových činností, je důležité citlivé nenásilné pedagogické ovlivňování a vedení, které dítěti nabídne pestrou škálu činností a povede ho k učení, jak rozumně využívat svůj volný čas a formovat své zájmy. To, jakým způsobem bude volný čas dítěte ovlivňován, závisí především na věku dítěte a jeho mentální a sociální zralosti.

Jelikož má dítě poměrně dost volného času, kvalitní výchova dítěte ve volném čase je velmi důležitou prevencí drogových a jiných závislostí a dalších sociálně patologických jevů. To, jakým způsobem tráví dítě volný čas, ukazuje mnohdy i životní styl a hodnoty jeho rodiny. Pokud je rodina aktivní, vede dítě k různorodým činnostem a oblastem zájmů, např. ke sportu, ale pokud jsou rodiče zvyklí koukat neustále na televizi či hrát hry na telefonu, je velmi pravděpodobné, že je jejich dítě bude napodobovat a přebírat jejich styl života. Na volný čas dítěte má velký vliv i finanční zabezpečení rodiny (Pávková et al., 1999; Hájek et al., 2011b; Kratochvílová, 2004; Bendl, 2015).

1.2 Funkce volného času

Volný čas plní pro jednotlivce i společnost důležité funkce, které pomáhají formovat a utvářet osobnost člověka. Mezi hlavní funkce volného času patří odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti, na čemž se shoduje i většina autorů, která vymezuje funkce volného času dle odlišných hledisek (Vážanský, 2001).

Emílie Kratochvílová (2004) nahlíží ve své publikaci na funkce volného času především z pedagogického pohledu a definovala celkem pět funkcí, pro které by měla společnost a výchova vytvářet vhodné podmínky:

1. **Zdravotně hygienická funkce** – kompenzace zátěže spojené s rodinnými a školními povinnostmi
2. **Seberealizační funkce** – uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb a zájmů
3. **Formativně výchovná funkce** – formování osobnosti, včetně mravního charakteru a hodnot, jejích potřeb, zájmů a schopností, rozvoj motivace a tvořivosti
4. **Socializační (společenská) funkce** – navazování kontaktů, sociální učení, osvojování si společenských norem a vzorců chování
5. **Preventivní funkce** – široká nabídka smysluplných volnočasových aktivit, které jsou účinnou ochranou před sociálně patologickými jevy, drogovou závislostí a dalšími negativními jevy

Vážanský (2001) ve své knize prezentuje funkce volného času dle německého pedagoga Horsta W. Opaschowského, který formuloval osm vzájemně se doplňujících a prolínajících funkcí ze společenského a individuálního pohledu:

1. **Reakce** – odpočinek a uvolnění
2. **Kompenzace** – rozptýlení a zábava
3. **Edukace** – učení a další vzdělávání
4. **Kontemplace** – sebeurčení a sebeobjevování
5. **Enkultura** – kulturní růst a kreativita
6. **Komunikace** – navazování sociálních vztahů a dorozumívání se
7. **Participace** – účast a služba (např. společenský život, solidarita)
8. **Integrace** – sociální orientace a společná zkušenost

1.3 Pedagogika volného času

Výchovou ve volném čase se zabývá poměrně nová pedagogická disciplína zvaná pedagogika volného času. Někdy se užívá také pojem výchova mimo vyučování, kdy jde o práci s dětmi a mládeží školního věku. Pedagogika volného času patří mezi dílčí disciplíny v soustavě pedagogických věd a je ucelenou teoretickou koncepcí podloženou mnoha odbornými články a studii z výchovy v době mimo vyučování. Zabývá se konkrétními výchovnými cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, formami a metodami výchovy, ale i institucemi a organizacemi, ve kterých dochází k výchově a vzdělávání ve volném čase. Pedagogika volného času využívá poznatků ze základních pedagogických disciplín (např. obecná pedagogika či andragogika), které přenáší právě do výchovy ve volném čase. Neustále přináší nové poznatky z dalších oblastí výchovy a vzdělávání a její obsah je neustále otevřen novým teoriím přímého i nepřímého výchovného působení. Pedagogika volného času napomáhá dětem, dospívajícím i dospělým k smysluplnému využívání volného času (Hájek et al., 2011b; Kratochvílová, 2004).

1.4 Výchova ve volném čase a výchova v době mimo vyučování

Jak bylo již představeno v předchozí podkapitole, pedagogika volného času je věda o výchově a teorii výchovy ve volném čase. Výchova je proces, během kterého vychovávající záměrně, cílevědomě a dlouhodobě působí na vychovávaného v pozitivním smyslu. Hlavním znakem výchovy ve volném čase je záměrnost a cílevědomost a je součástí výchovného působení v části lidského života, o kterém může člověk relativně svobodně rozhodovat.

Termíny výchova ve volném čase a výchova mimo vyučování bývají často používány jako synonyma, ale vymezení oblasti jejich výchovného působení se liší a nejsou tedy totožné. Výchova ve volném čase zahrnuje výchovu dětí a mládeže, dospělých i seniorů, kdežto výchova mimo vyučování je zaměřena na děti a mládež. Rozdíl lze vidět i v obsahu činností, kdy do výchovy mimo vyučování spadají jak volnočasové aktivity, např. odpočinek, zábava, zájmové činnosti, tak i dětské povinnosti zahrnující sebeobsluhu či příprava na vyučování (Hájek et al., 2011b).

Hlavní znaky výchovy mimo vyučování jsou následující:

- probíhá mimo povinné vyučování,
- probíhá převážně ve volném čase,
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,
- je institucionálně zajištěna (Hájek et al., 2011b, s. 67)

1.5 Funkce výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase, v době mimo vyučování, má své specifické funkce, které jednotlivá volnočasová zařízení, instituce a organizace plní dle svého poslání různými způsoby a v různé míře.

Funkce výchovy ve volném časem jsou následující:

- **Výchovně-vzdělávací funkce** – je na ně kladen velký důraz, jde o záměrné a cílevědomé formování osobnosti skrze promyšleně volené pedagogické prostředky (pestré zajímavé činnosti)

- **Zdravotní funkce** – podpora zdravého tělesného, duševního a sociálního vývoje
– usměrňování denního režimu, vedení k pohybu a zdravému stravování, upevňování hygienických návyků, dodržování bezpečnosti práce
- **Sociální funkce** – péče o dítě a zajištění jeho bezpečí v době po vyučování, kdy jsou rodiče ještě v zaměstnání, rozvoj sociálních a komunikačních kompetencí
- **Preventivní funkce** – primární prevence negativních jevů (např. závislosti, agresivita) (Hájek et al., 2011b; Pávková et al., 1999)

1.6 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase, v době mimo vyučování

Aby měly výchovné volnočasové činnosti smysl, musí si pedagog stanovit přiměřené cíle a prostředky, kterými bude cílů dosahovat a také znát vnější a vnitřní podmínky, za kterých budou činnosti realizovány.

Výchovné cíle jsou ve výchově ve volném čase obecné a dílčí. Obecným cílem výchovy ve volném čase je smysluplné využívání a oceňování volného času. Z něj pak vychází dílčí cíle, např. rozvoj zájmů a schopností jedince nebo učení se, jak vhodně uspořádat svůj den.

Podmínky výchovy ve volném čase lze opět rozdělit do dvou kategorií, a to na podmínky vnitřní a vnější. Mezi vnitřní podmínky patří věkové a individuální zvláštnosti vychovávaných a mezi vnější řadíme např. prostory či materiální vybavení. Znalost vnitřních i vnějších podmínek je pro pedagoga velmi důležitá. Ke zjišťování informací o podmínkách pedagog využívá metody pedagogické diagnostiky, což je např. pozorování, rozhovor či analýza výsledků činnosti.

Výchovné prostředky jsou voleny pedagogem k dosažení cílů a patří mezi ně činitele výchovy (působení rodiny, školy a dalších výchovných institucí), obsah (vychází z vytyčených cílů, přání a potřeb jedinců – výchovně-vzdělávací činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, společensky prospěšné, sebeobslužné, příprava na vyučování), metody (např. slovní, názorné, výchovné, metody praktických činností), formy (např. hry, soutěže, vycházky, exkurze, tréninkové jednotky) a materiální prostředky (prostory = herny, klubovny, sportoviště a jejich vybavení, které splňují hygienické, pedagogicko-psychologické a estetické požadavky, jevy a situace, kde původně nebyl výchovný záměr) (Hájek et al., 2011b; Pávková et al., 1999; Kraus, 2001).

1.7 Požadavky na realizaci výchovy ve volném čase, v době mimo vyučování

Aby bylo pedagogické působení úspěšné, je třeba si vytyčit požadavky, které zaručí účinnost výchovy. Nejobecnější požadavky se nazývají principy, mezi které patří např. princip demokratičnosti, či požadavek humanity. Požadavky konkrétnějšího rázu označujeme ve výchově jako pedagogické zásady (např. zásady názornosti, cílevědomosti). Dále lze stanovit specifické požadavky pro různé oblasti výchovy.

Z charakteru výchovy ve volném čase, v době mimo vyučování, plynou další specifické požadavky, díky kterým můžeme posoudit kvalitu výchovného působení. Jde o tyto požadavky:

- **Požadavek pedagogického ovlivňování volného času** – citlivé pedagogické vedení k smysluplnému trávení volného času
- **Požadavek jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování** – společné plnění výchovného cíle, kterým je rozvoj osobnosti
- **Požadavek dobrovolnosti** – dobrovolná účast na činnostech
- **Požadavek aktivity** – aktivní zapojování se do činností
- **Požadavek seberealizace** – uplatnění specifických vloh a schopností při činnostech
- **Požadavek pestrosti a přitažlivosti** – obsahy, metody a formy činností
- **Požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření** – zařazení činností, které odstraňují únavu a pomáhají regenerovat
- **Požadavek zajímavosti a zájmovosti** – uspokojování a rozvíjení zájmů skrze pestrou nabídku zájmových činností
- **Požadavek citlivosti a citovosti** – zvýšená citlivost pedagoga, činnosti vzbuzují kladné emoce
- **Požadavek orientace na sociální kontakt** – trávení volného času s ostatními lidmi
- **Požadavek efektivity** – dosažení správných cílů skrze správné prostředky
- **Požadavek kvality a evaluace** – pravidelná kontrola dosahování cílů, prokazatelnosti výsledků činnosti a využívání zdrojů (Hájek et al., 2011b; Pávková et al., 1999)

1.8 Nejvýznamnější zařízení

Mezi nejvýznamnější zařízení pro výchovu ve volném čase a výchovu mimo vyučování patří školská zařízení pro zájmové vzdělávání, výchovná a ubytovací zařízení a další subjekty, které pracují s dětmi a mládeží.

1.8.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Středisko volného času (dům dětí a mládeže, stanice zájmových činností)

Zpravidla jde o právní subjekty, které mohou navštěvovat děti, žáci, studenti, pedagogové, rodiče s dětmi a další zájemci. Dům dětí a mládeže (DDM) se liší od stanice zájmových činností tím, že DDM má širokou zájmovou působnost, kdežto stanice zájmových činností se zabývá pouze jednou zájmovou činností.

Vyhláška o zájmovém vzdělání stanovuje formy zájmového vzdělávání, které jsou následující:

- **Zájmová činnost příležitostná** – nabídka příležitostných výchovně-vzdělávacích či rekreačních akcí
- **Pravidelná zájmová činnost** – účastník je přihlášen k pravidelné docházce, užívá se označení např. kroužek, soubor, klub, oddíl, ...
- **Táborová činnost** – organizovaná činnost mimo středisko volného času provozovaná v době dlouhodobého volna – např. rekreační zaměření či odborné soustředění
- **Osvětová činnost** – odborná pomoc ostatním subjektům pečujícím o volný čas dětí a mládeže formou seminářů, školení, ...
- **Individuální práce s účastníky vedoucí k rozvoji nadání** – speciální zájmové útvary pro nadané jedince, individuální práce mimo zájmové útvary (např. konzultace), ...
- **Nabídka otevřených spontánních aktivit** – průběžná nabídka nepřímo pedagogicky ovlivňovaných činností, spontánní aktivity, pedagog zajišťuje bezpečí a slouží jako rádce či konzultant (např. otevřená hřiště či sportoviště)
- **Organizace soutěží a přehlídek vyhlášených nebo spoluvyhlašených MŠMT ČR – příprava**, propagace, zajištění průběhu, vyhodnocení soutěže, zveřejnění výsledků (Hájek et al., 2011b)

Školní družina

Funguje především v základní škole, ale může být zřízena i jako samostatné zařízení pro žáky jedné či více škol. Je určena pro přihlášené žáky především prvního stupně základní školy a speciální školy. Základní formou činnosti je činnost pravidelná, ale uskutečňují se zde i příležitostné aktivity (např. besídka), spontánní aktivity (např. neorganizované hry v ranní družině) nebo odpočinkové činnosti. Školní družinou se zabývá samostatná kapitola 2 (Hájek et al., 2011b; Pávková et al., 1999).

Školní klub

Na rozdíl od školní družiny je určen pro žáky druhého stupně ZŠ, včetně příslušných ročníků gymnázií, a probíhají v něm zájmové aktivity organizované formou kroužků, příležitostných akcí a aktivit či průběžnou nabídkou spontánních činností. Lze se přihlásit k pravidelné docházce nebo jen do některých kroužků, účast není závazná. Sociální funkce ustupuje do pozadí (Hájek et al., 2011b; Pávková et al., 1999; Průcha et al., 2013).

1.8.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení

Zařízení zajišťující žákům a studentům vzdělávání, zájmové činnosti v době mimo vyučování, celodenní výchovu, stravování a ubytování.

Domovy mládeže

Zařízení, které poskytuje studentům SŠ a VOŠ ubytování, stravování, výchovné působení a vedení ke smysluplnému trávení volného času. Žáci jsou zde rozděleni do výchovných skupin po 20-30 a má je na starosti vychovatel. Žáci zde vykonávají přípravu na vyučování.

Internáty

Určeny dětem a žákům se zdravotním postižením, mají návaznost na činnost školy.

Školy v přírodě (Hájek et al., 2011b)

1.8.3 Výchovná zařízení pro ústavní výchovu

Do této kategorie patří diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.

Dětský domov:

Zařízení, které poskytuje dětem, o které se rodiče nemohou starat, ve věku od 3 do 18 let výchovnou, hmotnou a sociální péči. Děti zde žijí v rodinné skupině a dochází z dětského domova do mateřských, základních i dalších škol (Hájek et al., 2011b).

Součástí zařízení jsou např. i základní umělecké školy, jazykové školy, nestátní neziskové organizace, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nebo živnostenské podnikání k dětem a mládeži (Hájek et al., 2011b; Pávková et al., 1999).

2 Školní družina

V této kapitole se blíže zaměříme na téma školní družiny, jelikož je jedním z předmětů této bakalářské práce. Shrňme si její charakteristiku, cíle, funkce a činnosti, podíváme se na školní vzdělávací program a další dokumenty, které jsou pro školní družinu nezbytné. Na konci kapitoly nebudou chybět ani podkapitoly týkající se osobnosti vychovatelky školní družiny nebo důležitých právních předpisů.

2.1 Charakteristika školní družiny

Školní družina dle § 8 vyhlášky č. 74/200 Sb. o zájmovém vzdělávání „poskytuje zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol, případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních“. Školní družina má u nás dlouholetou tradici a řadí se mezi zařízení pro zájmové vzdělávání. Není tedy pokračováním školního vyučování. Je zřizována především v základní škole, ale může být zřízena i jako samostatné zařízení pro žáky jedné nebo více škol (Hájek et al., 2011a; Knotková, 2011).

Družina slouží dítěti k náplni volného času, kde poznává co nejpestřejší škálu odpočinkových, rekreačních a zájmových činností, kterými se rozvíjí jeho osobnost a kompetence. Družina je místo sociálního učení, kde dítě tráví čas se svými vrstevníky. Školní družina zajišťuje péči o dítě v době po, nebo mezi vyučováním. To znamená, že školní družina plní také roli sociální.

Ve školní družině probíhá činnost pravidelná a její základní formou činnosti je hra přinášející kladné emoce a zážitky.

I přesto, že se družina řídí školním vzdělávacím programem, který si tvoří sama dle svých specifíků, program družiny se nemusí držet pevných témat a programů. Vychovatelka může plány přizpůsobovat aktuální situaci a potřebám. Takové plány mohou zahrnovat např. činnosti, které budou naplňovat potřebu úspěchu dítěte, kladného hodnocení či citové odezvy.

Aby byla činnost školní družiny funkční a naplňovala své cíle, jsou stanoveny tři podmínky. První je podmínka personální, což znamená, že vychovatelka má potřebné vzdělání, je empatická a umí pracovat s dětmi. Druhá je podmínka materiální, poukazující na vybavení herny, která by měla odpovídat potřebám dítěte mladšího školního věku, a možnost využívání během pobytu ve družině tělocvičny či jiné sportoviště. Poslední podmínka je řídicí a kontrolní, což značí oporu v právním vymezení a ustanoveních.

Děti jsou ve družině rozděleny do několika oddělení tak, aby v každém oddělení bylo zapsáno k pravidelné docházce maximálně 30 žáků. Počet žáků ve družině se v průběhu odpoledne mění. Někteří žáci odchází ze družiny na další zájmové kroužky, jiní odchází sami domů, další čekají na rodiče, a to v různých časech. V rámci školní družiny bývají zřizovány zájmové kroužky, které mohou vést vychovatelky, učitelé či externí pracovníci, a jsou určeny jak pro děti navštěvující školní družinu, tak pro žáky, kteří nejsou zapsáni k pravidelné docházce do družiny (Hájek et al., 2011a; Hájek et al., 2011b; Bálková, 2006).

2.2 Cíle školní družiny

Úkolem školní družiny je obohatit denní program dítěte ve volném čase pod pedagogickým vedením a podporovat jeho individuální rozvoj skrze podnětné, zajímavé a obsahově bohaté činnosti. Tyto činnosti jsou realizovány ve vhodném prostředí, které je pro dítě bezpečné z fyzického, emocionálního a sociálního hlediska. Hájek (2011a) ve své publikaci uvádí, že pro stanovení cílů školní družiny lze použít stručnou formulaci cílů, která byla původně určena pro předškolní vzdělávání v Rámcovém vzdělávacím programu, doplněnou o základní cíle vzdělávání o specifiku školní družiny. Dle toho jsou cíle následující:

1. rozvoj dítěte, jeho učení a poznání;
2. osvojování základů hodnot, na nichž je založena naše společnost;

3. získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí;

4. vychovávat k smysluplnému využívání volného času a vybavovat žáky dostatkem námětů pro naplňování volného času (Hájek et al., 2011a, s. 11).

Tyto cíle by se měly promítat do všech činností školní družiny – tedy by měly rozvíjet schopnosti, znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které jedinec potřebuje pro svou realizaci a začlenění se do společnosti, jinými slovy rozvíjet kompetence.

- **Kompetence k učení** – Dítě si hraje a tvoří s chutí, dokončí svou práci, klade si otázky a hledá na ně odpověď, získané vědomosti dává do souvislostí, uplatňuje je v praktických situacích a dalším učení.
- **Kompetence k řešení problémů** – Dítě si všímá dění okolo, snaží se řešit situace, při jejich řešení logicky uvažuje, využívá matematické a empirické postupy, chápe, že vyhýbání se řešení problému nevede k cíli. Započaté činnosti dokončuje.
- **Komunikativní kompetence** – Dítě ovládá svou řeč, vyjadřuje sdělení a myšlenky, otázky a odpovědi vhodně formuluje, komunikuje bez ostychu s vrstevníky i dospělými.
- **Sociální a interpersonální kompetence** – Dítě samostatně rozhoduje o svých činnostech, uvědomuje si, že za ně odpovídá a nese důsledky, projevuje ohleduplnost a citlivost, rozpozná nevhodné chování, nespravedlnost, agresivitu a šikanu, spolupracuje ve skupině, dokáže se prosadit i podřídit – umí přijmout kompromis, respektuje jiné a je tolerantní k odlišnostem mezi lidmi.
- **Občanské kompetence** – Dítě se učí plánovat, organizovat, řídit a hodnotit, odhaduje rizika svých nápadů, odpovědně přistupuje k úkolům a povinnostem, uvědomuje si svá práva i práva druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné prostředí, dbá na své osobní zdraví i na zdraví druhých.
- **Kompetence k trávení volného času** - Dítě se orientuje v možnostech smysluplného trávení volného času, umí si vybrat zájmové činnosti dle vlastních dispozic, rozvíjí své zájmy, dokáže odmítnout nevhodnou nabídku volného času (Hájek et al., 2011a,; Hájek et al., 2011b).

Ve školní družině je velmi důležité pojmout výchovu i jako formu prevence sociálně patologických jevů. I z tohoto důvodu přihlašují rodiče své dítě do družiny – chtějí u dítěte předejít např. záškoláctví, šikaně, nebo drogové závislosti. Děti bez zájmu jsou nejvíce ohroženy sociálně patologickými činnostmi (Hájek et al., 2011a).

Cílem výchovy dítěte je připravit ho na život v dnešní společnosti a vybavit ho žádoucími vědomostmi, dovednostmi a postoji (Hájek et al., 2011a).

2.3 Funkce a činnosti školní družiny

Hájek (2011a) ve své knize dělí den dítěte na tři časové úseky – dobu pracovní (vyučování ve škole, příprava na vyučování), dobu mimopracovní (regenerace, základní lidské potřeby) a dobu volného času (činnosti dle vlastní volby). Čas strávený ve školní družině je na pomezí doby volného času a doby mimopracovní a vychovatelka může na základě projevovaného zájmu, vyhodnotit, zda v jejím oddělení převažuje doba volného času nebo naopak mimopracovní doba.

Hlavním požadavkem rodiče na školní družinu je **výchova ve volném čase**. Rodič chce, aby si jeho dítě vytvářelo návyky na účelné trávení volného času a získalo povědomí o možnostech v oblasti zájmových volnočasových činností.

„Školní družina slouží výchově, vzdělávání a rekreaci žáků. Svou funkci naplňuje činnostmi odpočinkovými (klidové činnosti, rekreační i zájmové aktivity) i přípravou na vyučování“ (Hájek et al., 2011a, s. 16).

Odpočinkové činnosti mají za úkol odstranit únavu, plní psychohygienické poslání a proto je velmi důležité jejich zařazení do denního režimu družiny. Mezi tyto činnosti patří např. odpočinek na lůžku, stolní hry, poslech předčítání apod.

Rekreační činnosti slouží k regeneraci sil, ale jde o odpočinek aktivní. Tyto činnosti bývají převážně pohybového a sportovního charakteru, probíhají venku a jsou jak organizované, tak spontánní.

Zájmové činnosti rozvíjí osobnost dítěte, umožňují mu seberealizaci, další poznávání a rozvoj dovedností, ale slouží i k odpočinku. Činnosti jsou realizovány ve skupině či individuálně, skrze organizované nebo spontánní aktivity a měly by přinášet radost, uspokojení a kreativitu.

Příprava na vyučování, především vypracovávání domácích úkolů, se bude v jednotlivých družinách s největší pravděpodobností lišit, jelikož hrají důležitou roli aspekty, jako jsou např. požadavky rodičů, požadavky učitelů, doba pobytu dítěte ve družině, prostory a materiální vybavení družiny, počet žáků v oddělení, organizace družiny nebo individuální specifika dítěte. Do této kategorie patří ale i činnosti, které si připraví vychovatelka. Zde se vyplatí spolupráce s učitelkou a propojení přípravy na vyučování s obsahem vyučování, kdy děti ve družině pracují s osvojenými poznatky, dále je rozvíjí, prakticky je aplikují, nebo naopak získávají nové vědomosti, které uplatní ve škole v budoucnosti, což je pro dítě účinná motivace. Činnosti by měly být pestré, zajímavé, je vhodné do nich zařadit aktivizující metody, pozorování, rozhovory nebo rozmanité praktické činnosti. Forma přípravy na vyučování může být hromadná, skupinová, ale i individuální (Hájek et al., 2011a).

Tyto čtyři oblasti mohou být naplňovány skrze pohybové a tělovýchovné aktivity, výtvarné a rukodělné činnosti, hudbu a tanec, literárně-dramatickou činnost, přírodovědné a vlastivědné zájmové činnosti nebo i s využitím počítačů.

Základním prostředkem je hra a často se využívají prostředky zážitkové pedagogiky – navozování situací a činností, kdy děti z vlastní aktivity získávají bezprostřední smyslové a citové zážitky a zkušenosti (Hájek et al., 2011a).

2.4 Prostředí, prostory a materiální vybavení

Aby byly činnosti maximálně účelné, je třeba mít vhodné prostředí a prostory, které budou odpovídat potřebám dítěte mladšího školního věku. Herna by měla navozovat pocit radosti a bezpečí a disponovat dostatkem prostoru pro různé zájmové, hravé a odpočinkové aktivity. V části místnosti by měl být koberec či podložky s polštáři, pro odpočinek či komunikaci mezi dětmi a zbývající plochu by mělo pokrývat linoleum. Herna by měla být vybavena také stolečky se židličkami, ale tak, aby na sebe děti při činnosti viděly a mohly spolu komunikovat. Nábytek by měl být dětem výškově dostupný, lehce omyvatelný a uspořádaný tak, aby byl prostor pro děti bezpečný. Součástí herny je také stůl pro vychovatelku, který by měl být umístěn tak, aby nezabíral moc místa.

Mezi vybavením družiny najdeme stolní hry, stavebnice, materiál pro výtvarné aktivity (pastelky, fixy, barevné papíry, barvy, štětce atd.), dětské knihy a časopisy, hudební nástroje, televize a počítače.

Kromě herny využívá družina pro zájmové činnosti i další prostory školy, jako je např. školní hřiště či tělocvična. Součástí vybavení družiny je proto i např. sportovní náčiní (Hájek et al., 2011a).

2.5 Dokumentace

Hájek (2011a) ve své kapitole o vedení dokumentace školní družiny uvádí, že dle § 28 školského zákona má školní družina povinnost vést následující dokumentaci:

- rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku;
- školní matriku (evidenci žáků), ve které najdeme jméno a příjmení žáka, jeho rodné číslo, občanství, adresu trvalého pobytu, informace o zdravotní způsobilosti, kontakt na zákonné zástupce a datum zahájení a ukončení zájmové činnosti;
- doklady o přijímání a průběhu vzdělávání žáků;
- školní vzdělávací program školní družiny;
- vnitřní řád školní družiny;
- knihu úrazů.

Důležitým dokumentem je již zmíněný **vnitřní řád školní družiny**, který vydává ředitel školy dle § 30 školského zákona. Tento vnitřní řád je stručný a srozumitelný, obsahuje podrobnosti k právům a povinnostem žáků a jejich zákonných zástupců, provozu a vnitřnímu režimu družiny, podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, ochrany před sociálně patologickými jevy a podmínky pro zacházení s majetkem družiny. Z tohoto důvodu by s ním měli být zákonní zástupci i vychovatelky řádně seznámeni.

Vnitřní řád obsahuje tyto informace:

- provozní doba družiny;
- komu je družina určena;
- užívané místnosti a další prostory;
- přihlašování do družiny, včetně ustanovení o platbách;
- práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců;
- podmínky docházky do družiny, podmínky a doba odchodu či vyzvedávání žáků;
- přechod žáků ze školy do družiny a odpovědnost za žáky v této době;
- zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve družině;
- režim školní družiny;
- zajištění pitného režimu;

- spolupráce s rodiči;
- postup vychovatelky družiny při nevyzvednutí žáka do stanovené doby;
- dočasné umístění žáků do družiny, kteří do ní nejsou přihlášení;
- provoz družiny o prázdninách;
- pravidla styku se zákonnými zástupci (Hájek et al., 2011a).

Nedílnou součástí dokumentace školní družiny je i **školní vzdělávací program (ŠVP)**, který si, dle školského zákona, tvoří povinně samy všechny školy a školská zařízení podle vlastních konkrétních podmínek. Školní vzdělávací program vychází z rámcového vzdělávacího programu, který vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. ŠVP musí obsahovat konkrétní cíle vzdělávání, formy a obsah, časový plán, popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek, bezpečnost a ochranu zdraví a informace k práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (Hájek et al., 2011b).

Školní vzdělávací program často navazuje na vzdělávací program základního vzdělání a inspiruje se především kapitolou Člověk a jeho svět, která je určena pouze žákům prvního stupně. Do této kapitoly patří pět témat, kterým se školní družina věnuje a slouží vychovatelce jako námět pro vymýšlení činností, které tvoří vnitřně propojený celek a vedou k vytváření kompetencí žáků. Jsou to tato témata:

- **Místo, kde žijeme** – Dítě poznává nejbližší okolí školy a družiny a určuje významné objekty ve městě. Učí se bezpečnosti na cestě do školy, při vycházkách, přecházení vozovky, chůze po krajnici, po chodníku, přechod do školní družiny. Rozvíjí se zde kompetence pracovní a občanské.
- **Lidé kolem nás** – Dítě si osvojuje zásady vhodného a společenského chování, tolerance, empatie, vzájemné úcty, komunikace slovní i mimoslovní, ale i dodržování pravidel stolování nebo předcházení šikaně. Rozvíjí se zde kompetence k řešení problémů, komunikativní a sociální.
- **Lidé a čas** – Dítě se učí budování a dodržování správného režimu a vytváření pravidelných návyků. Učí se umět využít správně a účelně svůj volný čas. Rozvíjí se zde kompetence k trávení volného času.

- **Rozmanitost přírody** – V rámci školní družiny se realizují vycházky, pobyty v přírodě a výlety po okolí, během kterých dítě pozoruje různé přírodní a další změny. Pracuje s encyklopedií a výtvarně zpracovává nejrůznější témata týkající se přírody. Dítě získává znalosti o péči o pokojové květiny, které mají ve všech odděleních a učí se chránit přírodu. Rozvíjí se zde kompetence k učení, občanské a pracovní.
- **Člověk a jeho zdraví** – Toto téma je u dítěte objevováno skrze sportovní zájmovou činnost a dochází zde k poznávání sebe sama, poučení o péči o zdraví a nemocech, zdravotní prevenci, osobní hygieně, a čistotě, poučení o úrazech a jejich předcházení, umění ošetřit drobná poranění. Ve družině se dítě účastní besed na toto téma. Objevuje nové pohybové hry v místnosti, tělocvičně, terénu a poznává relaxační cvičení. Dítě se učí dodržování pitného režimu (Hájek et al, 2011a; Školní vzdělávací program školní družiny – ZŠ Školní Vrchlabí).

2.6 Vychovatelka školní družiny

„Osobnost vychovatelky nevzniká sama od sebe, ale tvoří se na základě osobnostních dispozic, vzděláním, osobnostním zráním a dalším sebevzděláváním“ (Hájek et al., 2011a, s. 33).

Aby vychovatelka vykonávala svou práci úspěšně, je třeba splnit následující předpoklady:

- **Osobnostní dispozice** – Vychovatelka má kladný vztah k dětem a projevuje ho, umí s nimi jednat, je empatická, optimistická, hravá, umí vytvořit příznivé sociální klima ve družině, umí děti motivovat k různým činnostem, vybranými aktivitami vzbuzuje v dětech zájem o činnost, má smysl pro humor a je fyzicky zdatná.
- První dojem o vychovatelce družiny vyvolá její vnější **vzhled** – Oblečení by mělo být střizlivé, pohodlné a funkční. Doplnky jemné, aby nepřekážely a neohrožovaly bezpečnost dětí. Líčení by mělo být decentní. Pokud jde o způsob komunikace, vychovatelka by měla mít dostatečnou slovní zásobu, měla by mluvit spisovně a srozumitelně, měla by dětem zadávat jasné pokyny a instrukce odpovídající jejich věku, vhodně formulovat otázky a umět dětem naslouchat. Důležitý je oční kontakt a intonace řeči. Hlas by měl být správně posazený tak, aby vychovatelka zvládla svou skupinu bez křiku. Při práci vychovatelky jsou důležitá také gesta a mimika, která mnohdy znamenají více než slova.

- **Dovednosti** – Vychovatelce jsou vlastní volnočasové aktivity z různých zájmových oblastí a jejich metodika, neustále rozšiřuje svou nabídku aktivit, dokáže si sama poradit se vzniklými krizovými situacemi a najít pro ně vhodné řešení.
- **Vzdělání** – Vychovatelka disponuje minimálně středoškolským pedagogickým vzděláním, má dobré znalosti z oblasti psychologie, vývojové pedagogiky, biologie dítěte a dokáže je přenést do praxe, průběžně uplatňuje pedagogické metody, postupy a zásady, zná svá práva a povinnosti, osnovy, učební plány a metodiku výuky. V průběhu své praxe se neustále vzdělává, průběžně se účastní akreditovaných kurzů a programů dalšího vzdělávání pedagogů (Hájek et al., 2011a; Školní vzdělávací program školní družiny – ZŠ Školní Vrchlabí).

Výchovná práce vychovatelky se dělí do dvou kategorií – přímá výchovná práce a nepřímá výchovná činnost. Přímá výchovná práce je přímá práce s dětmi, která trvá od převzetí dítěte od učitele či rodiče do konce činnosti školní družiny podle rozvrhu. Nepřímá výchovná činnost zahrnuje přípravy výchovných činností a materiálů na ně, vypracovávání výchovných plánů, vedení dokumentace a administrativy, účast na důležitých událostech (porady, třídní schůzky), podíl na dozorech nad žáky během školních akcí nebo styk s rodiči (Hájek et al., 2011a).

Do pracovní náplně vychovatelky patří např.:

- Zajišťování výchovně-vzdělávací práce dle zásad psychohygieny
- Rozvíjení osobnosti dítěte skrze zájmové činnosti
- Odpovědnost za bezpečí dítěte, vytváření bezpečného prostředí
- Pečlivá příprava pestrých a zábavných činností včetně pomůcek
- Navozování radostné a příjemné atmosféry, vytváření dobrého kolektivu, podpora dodržování pravidel
- Upevňování hygienických návyků
- Seznámení se s učivem dětí ze svého oddělení a volnočasovými aktivitami na učivo navazovat
- Vedení pedagogické dokumentace, odpovědnost za výsledky práce a jejich prezentace
- Spolupráce a komunikace s rodiči
- Účast na pedagogických poradách, školeních a další školních akcích
- Spolupráce s třídními učitelkami a dalšími pracovníky školy (Hájek, et al., 2011a, Školní vzdělávací program školní družiny – ZŠ Školní Vrchlabí)

2.7 Přehled nejdůležitějších právních předpisů vztahujících se ke školní družině

Pro výkon činnosti ve školní družině je důležité se orientovat v základních zákonech a vyhláškách, nebo alespoň vědět, kde je možné je najít, pokud by bylo potřeba řešit konkrétní problém.

Mezi nejdůležitější zákony a vyhlášky pro školní družinu patří např.:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání
- Vyhláška č. 16/2005 Sb., o organizaci školního roku
- Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů
- Vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení)
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků ve školách a školských zařízeních č. j. ČR 29 159/2001-26
- Metodický pokyn k prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. ČR 20 006/2007-51

Mezi právní předpisy, které se vztahují na pedagogické pracovníky školních družin, patří např.:

- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě (konkrétně díl 2.16.02 VYCHOVATEL)
- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků
- Vyhláška č. 263/2006 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených MŠMT ČR, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí

- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů
- Metodický pokyn MŠMT č.j. 10300/2010-25 k odměňování pedagogických pracovníků a ostatních zaměstnanců škol a školských zařízení a jejich zařazování do platových tříd podle katalogu prací (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, n. d.; Hájek et al., 2011a; Hájek et al., 2011b)

3 Mladší školní věk

V předchozí kapitole jsme se dozvěděli, že školní družina je určena pro dítě mladšího školního věku, proto si zmíněné vývojové období přiblížíme v této kapitole.

3.1 Základní charakteristika dítěte mladšího školního věku

Langmeier a Krejčířová (2006) označují mladší školní věk jako vývojové období dítěte, které trvá od nástupu dítěte do školy (6-7 let) do 11-12 let. Právě začátek školní docházky je milníkem, který odstartuje novou životní etapu a ovlivní další vývoj a prožívání dětství. Začátek školní docházky bývá dle Jedličky (2017) spojován s určitým napětím, radostným očekáváním, ale i s úzkostnými obavami z nových nároků či úspěšného přizpůsobení se novým požadavkům. Erikson považuje školní věk za fázi péle a snaživosti, kdy se dítě snaží uspět a prosadit nejen ve škole, ale i mezi svými vrstevníky, mezi které se chce začlenit (In Vágnerová & Lisá, 2021, s. 267).

Thorová (2015) období mladšího školního věku charakterizuje jako vývojovou fázi, ve které se formuje sebepojetí a postoje ke vzdělávání a dochází k uvědomování si vlastního pohlaví, k tzv. genderové identitě.

Vývojovou etapu lze označit jako věk střízlivého realismu, kdy dítě touží poznávat svět a prozkoumávat věci v něm takové, jaké opravdu jsou a jak doopravdy fungují. To lze vyčíst i z jeho narůstající záliby v knihách různých žánrů, ve kterých rozšiřuje své znalosti o reálném světě kolem něj. Touha po poznání světa a nově nabyté zkušenosti a vědomosti se u dítěte promítají i do jeho mluvy, kresby nebo hry, ve kterých se snaží ztvárnit skutečnou – poznanou předlohu. Velkou roli v tomto poznávání hrají autority (rodiče, učitelé), které má dítě ve svém životě. Dítě touží po prozkoumávání skrze reálné činnosti, jako jsou např. pokusy, experimenty, názorné ukázky a je právě na autoritách, jaké prostředí a možnosti mu pro jeho bádání poskytnou. Díky těmto aktivním experimentům, ve kterých dítě samo poznává danou

problematiku a může si ji „osahat“, dochází k hlubšímu a mnohem lepšímu pochopení tématu než při pouhém slovním vysvětlení.

I přes to, že je období mladšího školního věku považováno za klidné a změny nebývají příliš nápadné, nastávají zde první známky pohlavního dospívání (Langmeier & Krejčířová, 2006).

3.2 Vývoj základních schopností a dovedností

Vývoj pohybových i jiných schopností je značně ovlivněn tělesným růstem, který u dítěte mladšího školního věku pokračuje pomalu, rovnoměrně a plynule. Zmenšuje se poměr hlavy k tělu, postava již není tolik zakulacená, začínají se projevovat rozdíly mezi postavou dívky a chlapce – dívka bývá, z důvodu dřívější puberty, vyšší a má širší pánev, chlapec ramena a hrudník. Pokud se dítě správně stravuje a má dostatek pohybu, postava bývá štíhlá, atletická. U některých dětí se může projevovat tělesný spurt, což je rychlý růst kostí, během kterého se napínají svaly a šlachy a dochází tak k růstovým bolestem. V mladším školním věku pokračuje výměna dočasného mléčného chrupu za stálý (Thorová, 2015; Langmeier & Krejčířová, 2006).

Během tohoto období nastává také výrazný **rozvoj hrubé a jemné motoriky**. Jemnou motoriku dítě značně rozvíjí skrze psaní, rýsování, výtvarné a pracovní činnosti nebo díky práci se skutečnými nástroji. Pravidelným cvičením začínají být pohyby při praktických výkonech soustředěny do zápěstí a prstů, nikoli do ramen a loktů, a jsou jemnější a koordinovanější. S rozvojem jemné motoriky souvisí i vývoj kresby, který se zpomaluje a pokroky jsou menší než v předchozím období. Kresba je ale lepší po technické stránce, bývá pečlivější, je v ní více a lépe vystižená realita a pozornost je věnována detailům (oblečení, doplňky). To lze dobře vidět na kresbě postavy, kdy se postava stává reálnější a jednotlivé části těla jsou s přibývajícím věkem dítěte správně zakresleny – např. zakreslení ramen, správná délka horních končetin. Spontánní vývoj kresby je ukončen u dívek v 10 letech a u chlapců ve 12 letech.

Pohyby dítěte jsou rychlejší, kostra se zpevňuje, přibývá svalová hmota a s ní i síla, zlepšuje se koordinace a kontrola všech pohybů, vytrvalost a u dítěte roste zájem o pohyb a sport. Thorová označuje toto období za „zlatý věk motorického učení, první období tělesné zdatnosti a obratnosti“ (Thorová, 2015, s. 410), kdy si dítě dokáže poměrně snadno osvojit základy různých sportovních činností. Mezi oblíbené sporty patří fotbal, hokej nebo vybíjená, což jsou akční sporty, které se hrají v kolektivu, jež je pro dítě a jeho celkový rozvoj velmi důležitý. Vzhledem k prudšímu vývoji nervové soustavy dítě ale nedokáže hospodařit se svou energií, a tak dochází ke zvýšené unavitelnosti, kolísavosti pozornosti, ale naopak i rychlé regeneraci.

Motorické výkony závisí i na vnějších podmínkách a motivaci a pokud se podporují, vyvíjejí se rychleji. V tomto opět hrají velkou roli autority – rodič a jeho způsob trávení volného času s dítětem, ale i učitelka či vychovatelka ve školní družině a jejich program. Pro dítě jsou důležité nejen řízené pohybové aktivity, kdy se učí nové dovednosti, ale i spontánní pohybové činnosti. Na konci této etapy dosahují reakční schopnosti dítěte vrcholu, a pokud svou fyzickou obratnost a manuální zručnost dítě dostatečně trénuje, zmíněné dovednosti se rovnají dovednostem dospělého člověka. Dítě si je také vědomo svých zdarů a nezdarů a porovnává své výkony s druhými (Thorová, 2015; Langmeier & Krejčířová, 2006).

Výrazné pokroky dělá dítě mladšího školního věku i ve všech oblastech **vnímání**, především v oblasti zrakového a sluchového vnímání. Dítě je pozornější, učí se zaměřovat svou pozornost konkrétním směrem, vnímá i to, na co dává záměrně pozor, je vytrvalejší, vše důkladně po částech prozkoumává až do detailů, je pečlivé a méně závislé na svých okamžitých přáních a potřebách. Rozšiřuje své povědomí o orientaci v prostoru a čase – chápe konkrétní význam slov brzy, později, zítra, daleko, ... (Thorová, 2015; Langmeier & Krejčířová, 2006).

U dítěte dochází ke zřetelnému **rozvoji řeči**, slovní zásoby, délky a složitosti vět a souvětí, užívání pravidel gramatiky a k pokroku v artikulaci. Ve škole se dítě učí při každém předmětu stovky nových slov, osvojuje si odborné výrazy, cizí slova, a kromě českého jazyka poznává také první cizí jazyk. Na slovník dítěte má vliv rodina, škola, vrstevníci, ale i média. V tomto věku pokračuje u dítěte záliba v experimentování se sprostými slovy (Thorová, 2015; Langmeier & Krejčířová, 2006).

Díky rychlému vývoji řeči a učení se se také dítěti **rozvíjí paměť**. Jeho krátkodobá i dlouhodobá paměť je stabilnější. Dítě dokáže reprodukovat naučenou látku a samo začíná používat různé záměrné paměťové strategie (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Proces **učení** se opírá o řeč, je často plánovitý a získává tím novou kvalitu. Dítě si osvojuje různé postupy učení, kdy se učí, jak se učit, poznává, co mu vyhovuje a co ne, plánuje a organizuje, což má zásadní význam pro další vzdělávání. Dovede se soustředit na více aspektů najednou, proto roste i složitost učení. Klíčovou roli zde opět hraje rodina a škola (Langmeier & Krejčířová, 2006).

3.3 Kognitivní vývoj

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádí, že dle Piageta a jeho experimentů je dítě schopné kolem sedmého roku provádět konkrétní logické operace (konkrétní věci, jevy a obsahy), které si lze názorně ukázat. Neopírá se pouze o názorné vnímání či magické myšlení, ale chápe stálost určitých vlastností. Dítě může chápat např. identitu, zvrtnost nebo vzájemné spojení různých myšlenkových procesů do jedné sekvence, a to díky tomu, že je schopno různých transformací v mysli naráz. Stále mu ale chybí abstraktní myšlení. K podpoře přechodu myšlení od naivně názorného k myšlení založenému na logických operacích může značně pomoci již mateřská škola, rodina a škola. Důležitou úlohu zde hraje také motivace, která ovlivňuje výkony dítěte (Thorová, 2015; Langmeier & Krejčířová, 2006).

3.4 Emoční vývoj

Erikson (In Vágnerová & Lisá, 2021, s. 319) označil toto období jako „fázi citové vyrovnanosti“, jelikož narůstá emoční stabilita a odolnost vůči stresu. Dítě mladšího školního věku bývá optimistické, emočně vyrovnané a má tendence vše interpretovat pozitivně. Na základě zrání mozku a získaných zkušeností dochází k rozvoji emoční inteligence, která souvisí s pochopením vlastních emocí a jejich regulací. Dítě umí své pocity a emoce rozlišit, popsat, regulovat, ale už i potlačit. Postupně propojuje emoční a rozumové hodnocení (chápe rozdílné prožívání situace), zlepšuje se v porozumění emocím jiných lidí a rozvíjí se sebehodnotící emoce, které ovlivňují sebepojetí a sebeúctu dítěte. Mezi tyto emoce můžeme zařadit pocit hrdosti, sebeuspokojení, studu, viny či méněcennosti. Dochází také k rozvoji emocí spojených s představou možných důsledků určitého dění – pocit úlevy, zklamání, lítosti. K lepší orientaci v emoční oblasti přispívá sdílení emocí s jinými lidmi, především s vrstevníky. Emoční bilanci dítěte může zhoršit nástup do školy, který v dítěti může volat negativní emoce, jako je úzkost a strach. Usnadnění adaptace na školní režim má za úkol emoční zralost, která by měla regulovat pocity nepohody a obav (Vágnerová & Lisá, 2021; Thorová, 2015).

3.5 Socializace

Klíčovým faktorem pro socializaci dítěte mladšího školního věku je nástup do školy, se kterým souvisí změna způsobu života a nové požadavky. O tom, zda se dítě zvládne podřídit instituci a přijmout nové povinnosti, rozhoduje školní připravenost, která se rozvíjela již v předškolním věku. Ve škole dítě rozvíjí své vlastnosti a kompetence, které mají vliv na pozdější společenské zařazení. Pro rozvoj dítěte tohoto věku jsou důležité tři oblasti – rodina, škola a vrstevnická skupina. Dle Thorové je pro dítě mladšího školního věku stále centrem jeho života rodina. „... jsou to stále rodiče, kdo v tomto věku zůstávají pro dítě víceméně absolutní autoritou, určují hranice a pravidla“ (Thorová, 2015, s. 407). Rodina poskytuje dítěti základní sociální a emoční zázemí, ale ovlivňuje i uplatnění dítěte mimo ni. Dítě ve školním věku začíná čím dál více tíhnout k vrstevnické skupině, která mu umožňuje rozvíjet vlastnosti a dovednosti, které s dospělými pravděpodobně nelze rozvinout. Potřeba kontaktu a přijetí vrstevníky je pro dítě v tomto věku velmi důležité. Dítě se začíná učit fungovat ve skupině, vztahy jsou založené především na společných zálibách a osobních charakteristikách. Baví ho skupinové hry a spolupráce, díky kterým se učí strategickému myšlení, spolupráci, komunikaci, soupeření či fair play, stejně tak zvládat frustraci z prohry a odolávat nátlaku skupiny. Vrstevnické vztahy jsou ještě nestálé a převažuje kontakt mezi dětmi stejného pohlaví. Kolem desátého roku začínají mít převahu vrstevnické vztahy nad autoritou učitele. Snaha o formálnější organizaci skupiny, kdy vznikají první skupinové identity, značí pokročilejší fázi socializace. Důležitým pomocníkem, nejen v oblasti socializace, je škola. Ta dítěti umožňuje vstup do společnosti, rozvoj sociálních kompetencí a způsobů chování, které jsou společností požadované a také přináší nové zkušenosti. Nástupem do školy dítě získává nové role – role školáka, role žáka a role spolužáka, ve kterých si osvojuje nejrůznější kompetence, které jsou nezbytné pro jeho život (Thorová, 2015; Vágnerová & Lisá, 2021).

4 Konstruktivistická koncepce vzdělávání

Důležitou součástí této bakalářské práce je aktuální kapitola zaměřená na konstruktivistickou koncepci vzdělávání, na jejímž principu je založena celá praktická část.

4.1 Základní charakteristika konstruktivismu

Konstruktivismus se řadí dle Bertrandovi teorie vzdělávání do kognitivně psychologických teorií, které mají základy v Piagetově kognitivní psychologii a zajímají se o duševní procesy u žáka. Mezi tyto procesy patří např. usuzování, analýza, řešení problémů, vytváření reprezentací, prekonceptů či mentálních obrazů (Bertrand, 1998).

Škoda a Doulík (2011) označují za „duchovního otce konstruktivismu“ (Škoda & Doulík, 2011, s. 122) Jeana Piageta, z jehož prací následně vychází další autoři, např. Bachelard, Giordan či Larochele a Desautels (Bertrand, 1998).

V publikaci *Neformální vzdělávání* (2023) je však zdůrazněn význam Gastona Bachelarda, který je považován za zakladatele konstruktivistické filozofie a jeho knihy *Filosofie odmítnutí* (1940), v níž se zaměřuje na vědecké poznání světa, které je neustále se vyvíjející konstrukcí. Bachelard (1940) tvrdil, že člověk může obohatit své poznání tím, že odmítne své stávající interpretace skutečnosti a bude hledat fakta, která protirečí jeho dosavadním zkušenostem.

Velmi důležitým pojmem je v konstruktivismu **prekoncept** a práce s ním. Konstruktivisté počítají s tím, že žák vstupuje do procesu učení s jakousi představou, konkrétní zkušeností, kterou pak dále formuje a přetváří. Zdůrazňují proto důležitost vlastního konstruování poznatků právě učícím se žákem. Učení je pak aktivním, záměrným a zejména sociálním procesem, přičemž každý žák zpracovává informace různě, v závislosti na svém emočním naladění a předchozích zkušenostech (Zormanová, 2012).

Konstruktivismus je velice široký proud, který lze vnímat jako teorii učení, teorii vzdělávání, gnozeologickou teorii, neboli teorii poznání, teorii utváření vlastních vědomostí žáka a vědeckých poznatků, ale i jako způsob vzdělávací politiky. Tento proud sjednocuje dle Škody a Doulíka (2011) vůdčí myšlenka toho, že jde o přibližování k současnému stavu vědeckého poznání, dále fakt, že poznávání učícího se jedince je určeno jeho vlastními kognitivními procesy a také to, že konstruktivistické modely využívají při řízení učební činnosti atributy, které jsou příznačné pro přirozené spontánní učení (Kasperová, 2023; Škoda & Doulík, 2011).

Zjednodušeně bychom mohli shrnout myšlenky konstruktivistických teorií do několika základních tezí:

- Učení slouží k porozumění procesům a věcem kolem nás.
- Učení může být individuální i sociální aktivitou.
- Každý z nás se učí jinak na základě svých dispozic a s ohledem na podněty z prostředí vnějšího, jde o autoregulační proces.
- Klíčovým faktorem učení je vnitřní motivace.
- Učení by mělo směřovat k doplnění již existujícího schématu, popř. vytvoření schématu nového.
- Podmínkou myšlení je komunikace, která propojí původní zkušenost a výsledek učení.

Konstruktivismus lze využívat jak ve formálním vzdělávání, tak v neformálním. Ve formálním vzdělávání najde využití především v přírodovědných a matematických předmětech, ale lze ho aplikovat i do vzdělávání literárního, uměleckého, historického či náboženského. V neformálním vzdělávání ho lze využít např. v pedagogice volného času, popř. při tvorbě různorodých volnočasových programů založených na konstruktivismu (Kasperová, 2023; Škoda & Doulík, 2011).

4.2 Rozdíl mezi transmisivním a konstruktivistickým pojetím výuky

V současné době, kdy velmi zásadně vnímáme nutnost změny vzdělávací soustavy, je konstruktivisticky pojatá výuka jednou z možných cest.

Nutno zmínit, že kurikulární dokumenty umožňují již od roku 2005 školám přistoupit ke změnám ve vzdělávacím procesu tak, aby byl více individualizovaný, podporoval příznivé sociální klima ve třídě, využíval takové výukové formy a metody, které podporují vnitřní motivaci každého jedince.

Konstruktivismus bývá často zjednodušeně vymezen kritikou transmisivního vzdělávání, tolik využívaného v tradiční školní výuce.

V následující tabulce jsou porovnány oba přístupy ve vyučování (podle Krejčová, Kargerová, 2003):

Tradiční přístup	Konstruktivistický přístup
Škola děti především vzdělává, děti si vzdělání osvojují v hotové podobě.	Vzdělání je vnímáno jako proces, který nikdy nekončí.
Obsah vzdělání je dán zvnějšku, vyučuje se v předmětech, důraz je kladen především na osvojení vědomostí.	Na obsahu vzdělání se podílí všichni účastníci vzdělávacího procesu a důraz je kladen na rozvíjení klíčových kompetencí.
Nové poznatky jsou předkládány učiteli, zejména prostřednictvím učebnic.	Nové poznatky jsou budovány dětmi společně s učiteli v partnerském vztahu, pracují s mnoha zdroji.
Učitel je autoritou, určuje pravidla a kontroluje.	Učitel společně s dětmi vytváří pravidla pro práci a chování ve třídě. Učitel je spíše průvodcem.
Dítě je pasivním příjemcem informací.	Dítě je aktivním tvůrcem, který konstruuje na základě svých zkušeností.
Učitel vyučuje převážně frontálně, celou třídu stejným způsobem, děti pracují individuálně.	Učitel respektuje individuální potřeby dětí, děti mají možnost pracovat individuálně, ve dvojicích či ve skupinách.
Komunikace s rodiči je omezena na výsledky dítěte, popřípadě problém dítěte.	Rodiče jsou považováni za partnery.
Hodnocení je založeno na porovnávání, je zcela v kompetenci učitele, většinou formou známek.	Hodnocení probíhá zpětnou vazbou, hodnotí individuální pokrok, pracuje s kritérii.

Tab. 1. Porovnání transmisivního a konstruktivistického přístupu ve vyučování

Konstruktivisticky vedená výuka klade vysoké nároky na osobnost pedagoga, který musí být schopen diagnostiky a přípravě vzdělávacího procesu na takové úrovni, aby žák mohl svým vlastním způsobem objevovat, řešit problémové situace a kriticky o nich přemýšlet. Současně musí vnímat odlišnosti ve způsobech myšlení svých žáků jako obohacení a podnět pro sociální interakce mezi žáky.

4.3 Využití třífázového modelu EUR v konstruktivistickém přístupu

Rozvoj konstruktivistických teorií vzdělávání, které zdůrazňují proces aktivního konstruování poznatků učícím se jedincem, je ve světě známý od druhé poloviny 20. století. Čeští pedagogové měli možnost se s touto teorií setkat v 90. let díky kurzům známým pod zkratkou RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking, česky Čtením a psaním ke kritickému myšlení), které vedli američtí lektori David Klooster a Pata Bloem. Cílem programu RWCT, který byl vytvořen na základě konstruktivistické koncepce, bylo podpořit rozvoj samostatného kritického myšlení žáků a studentů skrze vyučovací metody, které přinášely jiný přístup k výuce v postkomunistických zemích střední a východní Evropy. Jinou koncepcí, založenou na konstruktivismu, je badatelsky orientovaná výuka, která je u nás v posledních patnácti letech rozvíjena a je výrazně podporována i v dalších ekonomicky vyspělých zemích (Kasperová, 2023).

Konstruktivistická koncepce pracuje, stejně jako program Čtením a psaním ke kritickému myšlení, s třífázovým modelem učení, známým také jako EUR (evokace – uvědomění – reflexe). Tento model učení umožňuje plánovat výuku s ohledem na respektování přirozených myšlenkových pochodů učícího se jedince a sledovat jeho potřeby. Třífázový model poskytuje jedinci dostatek intelektuálních a emocionálních stimulů, což vzbuzuje žákův zájem o učení, které je tak efektivnější. Jednotlivé fáze jsou realizovány prostřednictvím metod, díky kterým žáci získávají klíčové kompetence a osvojují si nové informace v širších souvislostech. Žáci jsou díky tomuto modelu více motivováni k učení, jsou aktivnější a tvořivější a zapamatují si učivo na delší dobu. Navíc rozvíjí i své komunikační dovednosti, schopnost týmové práce a spolupráce a učí se vyhledávat informace a pracovat s nimi.

Díky tomu, že tento třífázový model učení vychází z přirozených funkcí mozku, jde ho dost rychle zapracovat do svého pedagogického přemýšlení o výuce a učení. Navíc tento model lze využít všude a v každém vyučování, jak ve formálním vzdělávání, tak i v neformálním.

Třífázový model učení EUR vychází z modelu učení Thomase H. Estese, který pojmenoval jednotlivé fáze jako anticipace (předjímání učiva), uvědomování významu a kontemplace. Cílem třífázového modelu učení bylo usnadnit plánování efektivního učebního procesu, během kterého dojde u žáků k opravdovému a trvalému naučení se nějaké látce.

Tento Estesův model přepracovala jedna z jeho studentek, Jeannie Steelová, a dala mu, díky svým pedagogickým zkušenostem a psychologickým poznatkům Kurta Mereditha, podobu dnešního modelu EUR, který má i nadále za cíl naplánovat učení a zařídit, aby se žák naučil. Steelová přepracovala jednotlivé fáze a pojmenovala je jako evokace, uvědomění si významu a reflexe (Košťálová, 2002; Kasperová, 2023; Zormanová, 2012).

4.3.1 Evokace

První fází třífázového modelu učení je evokace. Během té si žáci vybavují, co o tématu již vědí a jaký na něj mají názor (prekoncept), což je prvním cílem evokace. Druhý cílem je zaktivizování studenta, kdy je třeba, aby žák samostatně nad tématem přemýšlel a vyjadřoval vlastní myšlenky či nejasnosti a otázky. Třetím cílem je vyvolání zájmu o dané téma a motivování žáka k řešení problému a učení (Činčera, 2007; Kasperová, 2023; Zormanová, 2012; Maňák & Švec, 2003).

Vhodnými výukovými metodami pro fázi evokace jsou:

- Brainstorming
- Volné psaní
- Myšlenková mapa
- Pětílístek
- Kostka
- Klíčová slova
- Zpřeházené věty
- V. CH D. (Vím – Chci se dozvědět – Dozvěděl jsem se) (Šebestová, 2006)

4.3.2 Uvědomění si významu

Druhou fází modelu je uvědomění si významu, kdy se žáci, pomocí vhodných metod, setkávají s novými informacemi, upřesňují si své názory a konfrontují je se svými původními názory. Hlavním cílem je udržení zájmu žáka, který jsme v něm vyvolali během evokace a také podporování žáka v neustálém vnímání nových informací, jejich porozumění a propojování se starými vědomostmi (Činčera, 2007; Kasperová, 2023; Zormanová, 2012; Maňák & Švec, 2003).

Vhodnými metodami pro tuto fázi jsou takové metody, které umožní žákům samostatné dopracování se k novým vědomostem. K takovým metodám může patřit např. studium literárních pramenů, sledování videoprogramů, získání poznatků skrze exkurze, terénní výuku či badatelskou činnost. Nezavrhuje ale ani tradiční výklad učitele, při kterém je však důležité dát žákovi nejprve prostor pro samostatné vyhledávání odpovědí na otázky z fáze evokace (Kasperová, 2023).

Dle Šebestové (2006) jsou vhodnými výukovými metodami pro fázi uvědomění následující metody:

- I. N. S. E. R. T.
- Podvojný deník
- Skládankové učení
- V. CH D. (Vím – Chci se dozvědět – Dozvěděl jsem se)
- Čtení s otázkami
- Učíme se navzájem
- Pracovní listy
- Řízené čtení
- Párové čtení

4.3.3 Reflexe

Poslední, třetí fázi, je reflexe, během které dochází ke třídění a upevnění nových vědomostí. Během ní dochází k přetváření původních názorů do smysluplného rámce souvislostí a vazeb. Prvním cílem je naučit žáka vyjadřovat myšlenky a nové vědomosti svými slovy, protože tak nejlépe dojde k trvalému zapamatování si naučeného. Druhým cílem je podpořit žáky ve vzájemném sdílení svých vědomostí a názorů na nové poznatky, díky čemuž dochází ke korekci vědomostního schématu (Zormanová, 2012; Maňák & Švec, 2003).

Vhodné výukové metody pro fázi reflexe jsou:

- Myšlenková mapa
- Pětílístek
- Kostka
- Volné psaní
- Brainstorming
- I. N. S. E. R. T.
- Vennův diagram (Šebestová, 2006)

4.3.4 Představení některých výukových metod třífázového modelu učení

Brainstorming

Metoda vhodná pro řešení problémů a souvisejících otázek, na které není jasná odpověď. Jde o produkci co největšího počtu možných řešení daného problému a jejich posouzení za velmi krátký čas. Na začátek se stanoví problém, který se bude řešit, připraví se pomůcky, které mohou pomoci k hledání způsobů řešení a uzpůsobí se prostor. Po celou dobu učitel povzbuzuje žáky otázkami a jejich nápady zapisuje na tabuli, aby je všichni viděli. Žádná myšlenka není chybná, proto se kritika v brainstormingu nepřipouští. Existuje i písemná forma, která se nazývá **brainwriting**, během které žáci píšou své návrhy na kolující papír (Zormanová, 2012).

Myšlenková mapa

Tato metoda, kterou lze využít individuálně i skupinově, podporuje aktivní učení a je vhodná jak ve fázi evokace, tak reflexe. Ve fázi evokace stimuluje tato metoda myšlení o daném tématu ještě před tím, než je důkladně prostudováno a ve fázi reflexe slouží ke shrnutí naučeného. Doprstřed papíru či tabule napíšeme základní slovo či výraz a následně kolem něj zapisujeme po určitý čas, za doprovodu otázek učitele, slova, výrazy či otázky týkající se daného tématu a jejich vzájemné vztahy. Úkolem je najít co nejvíce možných spojení (Zormanová, 2012).

I. N. S. E. R. T.

Jednotlivá písmena I. N. S. E. R. T. znamenají „interactive noting system for effective reading and thinking“ („interaktivní poznámkový systém pro efektivní čtení a myšlení“) a označují metodu, ve které žáci individuálně pracují s textem. Ten si pozorně čtou, ale zároveň si i do jednotlivých částí textu poznamenávají znaménka, která ukazují, jak na tom žák s danou informací je, zda je pro něj informace známá, nová, chce se o ní dozvědět více, nebo s ní nesouhlasí. Následně si své informace žák přehledně uspořádá do tabulky, a nakonec proběhne diskuse (Zormanová, 2012).

Pětílístek

Metodu pětílístku je možné opět využít jak ve fázi evokace, kdy slouží k motivaci, tak během reflexe, během které si žák buď utřídí své poznatky do vědomostního schématu, skloubí dohromady staré a nové poznatky a upevní si je, nebo si učitel ověří znalosti žáků. Pětílístek je pětirádková „básnička“, kdy se do prvního řádku zapíše podstatné jméno,

které označuje probírané téma. Druhý řádek tvoří dvě přídavná jména, která popisují námět. Do třetího řádku se píše tři slovesa, která vyjadřují děj tématu. Čtvrtý řádek slouží pro čtyřslovnou větu shrnující téma. Poslední pátý řádek slouží jako rekapitulace tématu a zapisuje se do něj jedno podstatné jméno (Zormanová, 2012).

Zpřeházené věty

Evokační celokupinová aktivita, kterou je vhodné zařadit před čtením literárního textu. Na pěti nebo šesti lístečcích jsou napsané situace ve větách, které má třída za úkol společně sestavit do správného pořadí. Následuje přečtení celého textu a zároveň kontrola jejich předvídání (Zormanová, 2012).

Volné psaní

Během této metody je úkolem žáků napsat v pěti minutách cokoliv, co je napadne na určité téma či cokoliv jiného. Pravidlem je psát po celou dobu, i když nevědí, co psát, psát souvislý text, k předchozímu textu se nevracet a není potřeba dbát na pravopis. Následně každý svůj text přečte. Metodu lze využít jak ve fázi evokace, tak během reflexe (Zormanová, 2012).

Vím – Chci se dozvědět – Dozvěděl jsem se

Tuto metodu je vhodné použít při probírání nové látky a spočívá v tom, že se tabule rozdělí na tři široké sloupce – Vím, Chci se dozvědět, Dozvěděl jsem se. To samé si děti připraví do sešitu a po oznámení tématu si vyplní první sloupec – Vím. Následně si zapíše i do druhého sloupce věci, které se chtějí dozvědět. Tímto je ukončena evokace a začíná fáze uvědomění, kdy si žák vyhledává informace k tématu. Poté následuje reflexe a návrat ke třetímu sloupci, do kterého si žák zapisuje odpovědi na otázky z druhého sloupce. Informace od všech žáků se následně napíše na velkou tabuli (Zormanová, 2012).

Využití třífázového modelu EUR v neformálním vzdělávání je na konkrétních příkladech z praxe představeno v praktické části této bakalářské práce.

Praktická část

Tato část bakalářské práce je zaměřena na již konkrétní školní družinu, konkrétní cílovou skupinu, a především na realizaci vlastního vzdělávacího programu založeného na konstruktivismu. Pro uskutečnění svého programu jsem si vybrala běžnou školní družinu v mém rodném Vrchlabí, kterou jsem i sama navštěvovala. Tématem vzdělávacího programu jsou „Zvyky a tradice spojené s příchodem zimy a Vánoc“. Téma Vánoc je mezi dětmi i mezi mnoha dospělými velmi populární a já sama mám předvánoční období velmi ráda. Proto jsem se rozhodla připravit vzdělávací program na toto téma a rozšířit tak dětem povědomí o významných svátcích a zvycích v tomto kouzelném období počínajícím listopadovým svátkem svatého Martina. Následující kapitoly představí vybranou školní družinu, cílovou skupinu a vlastní vzdělávací program na již zmíněné téma.

5 Charakteristika školní družiny ZŠ Školní Vrchlabí

Tato kapitola se bude zabývat charakteristikou školní družiny ZŠ Školní Vrchlabí, kterou jsem si vybrala pro realizaci praktické části této bakalářské práce. K výběru této družiny mě vedla tři fakta – sama jsem tuto družinu kdysi navštěvovala, měla jsem ji moc ráda a během studia vysoké školy jsem do ní docházela vykonávat praxe. Základní škola a její školní družina se nachází na sídlišti v části města Vrchlabí zvané Liščí kopec. V následujících podkapitolách bude tato školní družina blíže představena.

5.1 Výchovně vzdělávací činnost školní družiny

Výchovně vzdělávací činnost školní družiny ZŠ Školní Vrchlabí probíhá ve všech šesti odděleních družiny a navazuje na výchovně vzdělávací činnost školy při vyučování, přitom ale není jeho přímým pokračováním, ani ho nikterak nenahrazuje.

Tvorba programu se ve školní družině ZŠ Školní Vrchlabí řídí školním vzdělávacím programem školní družiny a je koncipován pro 150–180 dětí 1. - 4. ročníku ZŠ. Tato družina nemá žádný svůj speciální program/ téma, kterým by se po celý školní rok zabývala, ani nevyužívá žádnou vzdělávací koncepci. Obsahem vzdělávacích programů jsou takové aktivity, které odpovídají typickým vzdělávacím a výchovným oblastem obsaženým ve školním vzdělávacím programu školní družiny.

5.2 Provozní doba školní družiny

Školní družina ZŠ Školní Vrchlabí je, dle Vnitřního školního řádu školní družiny, určena především žákům prvního stupně, a to v době mimo vyučování – tedy ráno v čase 6.15 - 8.00 hod., popř. do 8:45 hod. a odpoledne po skončení vyučování do 16.30 hod. Ranní družina je pro všechna oddělení v budově školy (v jednom oddělení), zatímco odpolední družina probíhá v jednotlivých odděleních. V případě potřeby a při včasém nahlášení zájmu rodičů je zajištěn provoz školní družiny i v průběhu podzimních, vánočních, pololetních a jarních prázdnin.

5.3 Personální obsazení školní družiny

Každé z šesti oddělení je určeno pro dvě až tři třídy, což je přibližně dvacet pět žáků, které má na starosti jedna vychovatelka. Je však důležité zmínit, že, např. z důvodu různých kroužků, se nestává, že by se ve družině sešlo všech dvacet pět žáků najednou.

Všechny vychovatelky v této školní družině jsou kvalifikované, mají střední pedagogické vzdělání, či jiné potřebné vzdělání pro vykonávání této profese. Průběžně se účastní akreditovaných kurzů a programů dalšího vzdělávání pedagogů.

5.4 Prostředí školní družiny

Školní družina se nachází ve dvou oddělených budovách – tři oddělení se nachází přímo v budově základní školy a zbylá tři oddělení ve vedlejší budově v areálu školy. Ranní družina probíhá vždy v budově školy, aby žáci nemuseli přecházet mezi budovami.

Svou praktickou část této bakalářské práce jsem vykonávala v oddělení nacházejícím se ve vedlejší budově školy. V tomto oddělení se nachází herna a součástí je také menší kuchyňka, která se ale nevyužívá pro účely vaření, ale jsou zde skříně s dalšími hračkami, kam si děti, po dovození vychovatelky, mohou jít hrát. Nechybí zde ani malá chodba, která slouží jako šatna. Herna odpovídá svým vybavením a uspořádáním potřebám dětí mladšího školního věku. Nachází se zde gauč s kobercem, skříně s různými hračkami, stolními hrami, stavebnicemi, sportovním náčiním, knížkami, časopisy a tři stoly se židličkami. Nechybí zde ani stůl pro vychovatelku a skříně určené pouze pro ni, kde má uložené různé materiály a pomůcky pro výtvarné a rukodělné činnosti. Před stolem vychovatelky se nachází organizéry s košíčky, kde jsou dětem volně k dispozici papíry, nůžky, pastelky, tužky, fixy a lepidla. Celé oddělení je vyzdobeno pracemi dětí, které v rámci školní družiny vytvořily.

5.5 Kurikulární zaměření výchovně vzdělávacího programu školní družiny

Důležité dokumenty, které tato školní družina využívá, jsou:

- Školní vzdělávací program školní družiny
- Vnitřní řád školní družiny
- Přehled výchovně vzdělávací práce vychovatelky (dokument určený vychovatelce, v němž se nachází aktivity na každý měsíc, které by měla vychovatelka s dětmi udělat)
- Třídní kniha (soubor nejdůležitějších dokumentů, který poskytuje údaje o poskytovaném vzdělávání a jeho průběhu, nachází se v ní také seznam přihlášených žáků, včetně docházky, důležitých osobních údajů, informace k odchodům z družiny a zájmovým kroužkům jednotlivých žáků, docházka, různá bezpečnostní poučení pro žáky nebo i týdenní vzdělávací plány, které si tvoří každá vychovatelka)
- Zápisní listy jsou velmi využívány po celý školní rok, rodiče v nich zaznamenávají veškerá zdravotní upozornění, kontakty na ně, odchody z družiny, pověřené osoby. Zápisní listy mají jak žáci, kteří jsou přihlášení k pravidelné docházce, tak i ti, kteří mají nepravidelnou docházku.

5.6 Principy vedení školní družiny, zapojení rodičů či dalších aktérů do chodu výchovy a vzdělávání ve školní družině

Vedení družiny má na starosti jedna vychovatelka, která je vedoucí školní družiny. Ta se stará o veškerou administraci, komunikaci s ředitelem školy, zajišťuje chod všech oddělení, kontroluje práci jednotlivých vychovatelek, jejich třídnice a schvaluje jim týdenní plány. I přesto, že práci vychovatelek poctivě kontroluje a klade důraz na pečlivost a proplánovanost aktivit, nechává jim při vymýšlení programů „volnou ruku“. Proto se v každém oddělení realizují odlišné činnosti.

Žádní další aktéři se do chodu této družiny nezapojují, ani rodiče. Spolupráce s rodiči funguje pouze ve věcech, které se týkají jejich dětí, což jsou například platby příspěvků za pobyt ve školní družině, vyplňování zápisných listů, informace o odchodech z družiny, případně se s nimi řeší aktuální záležitosti, které je nutné řešit. Žádné společné akce s rodiči družina nepořádá.

6 Charakteristika cílové skupiny

Cílovou skupinou pro praktickou část této práce je skupina žáků mladšího školního věku, konkrétně třetí ročník (8-10 let) základní školy. Jde o žáky z jedné třídy, čítající celkem 17 žáků, z toho je pět dívek a dvanáct chlapců. Ve skupině se u nikoho nevyskytují žádné poruchy pozornosti, učení, ani žádné jiné specifické potřeby. Je zde pouze jeden žák s odlišným mateřským jazykem – z Ukrajiny. Ten ale česky rozumí velmi dobře, jen má lehké problémy syntaktického rázu (skloňování, stavba vět, vyslovování obtížnějších slov). Při plnění aktivit ve škole nebo v družině ho to ale nijak neomezuje, a dokonce patří mezi nejlepší žáky třídy.

Celkově lze říci, že jde o velice dobrý kolektiv, kde panuje velmi uvolněná přátelská atmosféra. Žáci jsou zvyklí na pravidelnou a otevřenou komunikaci jak mezi sebou, tak i mezi nimi a vychovatelkou či třídní paní učitelkou. Velmi populární je proto i skupinová práce.

Mezi oblíbené družinové aktivity této skupiny patří stavění lega a s tím spojené soutěže, hraní společenských her, pobyt na školním hřišti, kde chlapci i dívky rádi hrají fotbal a rozhovory na nejrůznější témata (aktuální dění, vyprávění vlastních zážitků a zkušeností, ...). Neoblíbenou činností skupiny jsou výtvarné aktivity zahrnující malování barvami a zkoušení různých výtvarných technik.

Oddělení školní družiny, ve kterém jsem realizovala praktickou část této bakalářské práce, navštěvuje také 11 žáků 4. třídy, ale jelikož přichází do družiny každý den později než žáci 3. třídy, mých programů se neúčastnili.

Všechny žáky jsem měla možnost poznat již během školního roku 2022/2023 při jedné z praxí. Dopředu jsem tedy věděla, s kým budu pracovat a jakým směrem přibližně programy zaměřovat.

7 Program Zvyky a tradice spojené s příchodem zimy a Vánoc

7.1 Základní informace

Téma a název programu:

- Zvyky a tradice spojené s příchodem zimy a Vánoc

Skupina dětí:

- 17 dětí mladšího školního věku – 3. třída základní školy (8-10 let) – 5 dívek, 12 chlapců, bez specifických potřeb

Časová dotace programu:

- 7 týdnů (1-2 lekce týdně)

Jednotlivé lekce programu:

- Svatý Martin (1. týden)
- Dračky a přástky (2. týden)
- Advent (3. týden)
- Svatá Barbora (4. týden)
- Mikuláš (5. týden)
- Vánoce a Štědrý den v jiných zemích (6. týden)
- Vánoce a Štědrý den u nás (7. týden)
- Co jsme se dozvěděli (7. týden)

Výchovné a vzdělávací cíle programu:

- Dítě si vybaví významné dny a svátky v období od svatého Martina do Štědrého dne, definuje, co je pro jednotlivé svátky typické a jaké zvyky k nim patří. Dokáže stručně převyprávět legendy spojené se svatým Martinem a svatou Barbarou, porovná, jak se žilo dříve a jak se naši předci připravovali na zimu oproti dnešní době. Ví, co to jsou dračky a přástky, dokáže uvést argumenty výhod a nevýhod tradice Mikuláše a čertů a otevřeně říct a vysvětlit vlastní postoj k této tradici. Odliší způsoby slavení Vánoc a Štědrého dne u nás a v jiných zemích. Vytváří si kladný vztah ke státním zvykům a tradicím.

Prostředí a organizace činnosti dětí:

- Lekce probíhají ve třídě družiny v odpočinkové části u gauče, ale i u pracovních stolečků s židličkami
- Děti pracují samostatně i ve skupinkách
- Účast na lekcích je pro všechny děti dobrovolná

7.2 Jednotlivé lekce programu

7.2.1 Svatý Martin

Časový rozsah lekce:

- 45 minut

Konkretizace tématu:

- Dílčí téma: Svátek svatého Martina, zvyky a tradice spojené se svátkem, pranostika, legenda o svatém Martinovi, život svatého Martina
- Mezipředmětové vztahy: Interpretace historicko-kulturního dědictví, Člověk a společnost, Pracovní/ výtvarná výchova
- Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Výchovné a vzdělávací cíle:

- Dítě převypráví zjednodušenou legendu o svatém Martinovi, dokáže říct, kdo to byl svatý Martin, popíše zvyky a tradice spojené s tímto svátkem, vysvětlí pranostiku „Svatý Martin přijíždí na bílém koni“, spolupracuje s ostatními spolužáky

Pomůcky:

- Motivace + Evokace: velký čistý papír, fix
- Uvědomění: televize / tablet, video o svatém Martinovi (volně dostupné na <https://edu.ceskatelevize.cz/video/10956-svatek-sv-martina>),
- Reflexe: pracovní listy, psací potřeby, čisté papíry, pastelky, fixy, voskovky, nůžky, lepidlo

Popis průběhu lekce:

1. Motivace + Evokace:

- Krátké seznámení dětí s tím, co lekce přinese. „Blíží se svátek svatého Martina, který byl a stále je jedním z nejznámějších svátků v roce. V tento den by, dle pranostik, totiž mělo začít sněžit. Většina lidí ale neví, kdo to vůbec Martin byl a proč se tento svátek slaví. My se to dnes ale společně dozvíme. Podíváme se na krátké video o tomto muži a vaším úkolem bude si zapamatovat co nejvíce.“
- Rozhovor s dětmi na téma svátku svatého Martina – otázky, zda vědí, kdy se tento svátek slaví, co o něm vědí, jak, a jestli vůbec ho s rodiči slaví, ... Postupně se dopracujeme k otázce, jestli vůbec ví, kdo to ten Martin, co přijíždí na bílém koni, je.
- Na konci této fáze společně píšeme na velký papír několik klíčových slov, které děti k tomuto tématu vymýšlí, případně otázky, na které ještě neznají odpověď (obr. 1).

Obr. 1. Zapisování klíčových slov, Vrchlabí, 10.11.2023

2. Uvědomění:

- Zhlédnutí krátkého videa o svatém Martinovi, jeho životě, svátku a tradicích spojených s tímto dnem (obr. 2)
- Společné shrnutí informací z videa – legenda, tradice, zvyky, vysvětlení pranostiky „Svatý Martin přijíždí na bílém koni“
- Rozhovor s dětmi na téma slavení tohoto svátku v dnešní době, vrchlabská událost na svatého Martina (každoroční lampionový průvod).

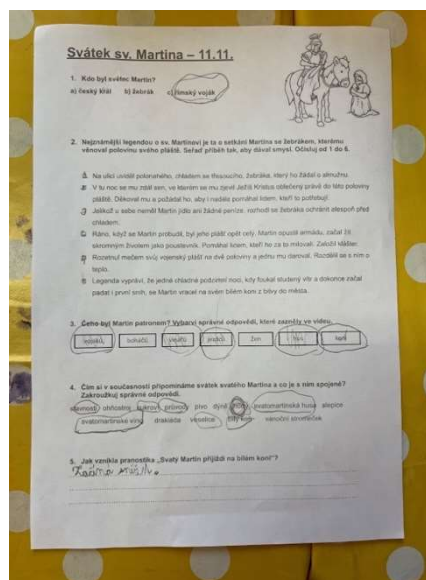

Obr. 2. Zhlédnutí videa o sv. Martinovi, Vrchlabí, 10.11.2023

3. Reflexe:

- Společné vyplnění pracovního listu obsahujícího informace z videa (obr. 3, obr. 4).
- Malování jednotlivých obrázků týkajících se svatého Martina pomocí pastelek, voskovek, fixů a následné vystřížení a nalepení obrázků na papír s klíčovými slovy (obr. 5). Každé dítě maluje na papír jeden symbol spojený se svatým Martinem.
- Návrat ke klíčovým slovům z fáze evokace, kontrola a zhodnocení, zda jsou zapsaná klíčová slova správná, zda se opravdu týkají tématu, zdůvodnění, proč se tématu týkají či nikoliv, případné zodpovězení otázek, na které nebylo odpovězeno. Nevhodná klíčová slova škrtneme (obr. 6).

Obr. 3. Vyplňování pracovního listu, Vrchlabí, 10.11.2023

Obr. 4. Pracovní list sv. Martin, Vrchlabí, 10.11.2023

Možné doplňující aktivity:

- Malování pomocí vodových, akrylových barev, temper, využití různých druhů technik a materiálů – vystřihování, lepení, koláž, koláž z frotáže, přírodní materiály, kreповý papír, krajka, ... - svatý Martin, kůň, lampiony, ...
- Dramatizace legendy o svatém Martinovi (sehrání divadla)
- Pečení svatomartinských rohlíčků
- Četba několika různých legend a následné hledání odlišností/ podobností
- Oprava chybného textu o sv. Martinovi
- Učení se a vysvětlování dalších pranostik spojených s Martinem a se zimou
- Učení se básniček, vymýšlení básniček
- Poznatky o koních – barvy, plemena, části těla, podkovy
- Hry inspirované svátkem sv. Martina – vlastní výroba (puzzle, pexeso, tajenka)

Reflexe průběhu lekce:

Děti od začátku až konce lekce skvěle spolupracovaly nejen se mnou, ale i mezi sebou. Ve fázi evokace děti odpovídaly na otázky, zapojovaly se do konverzace, přemýšlely nad tématem, sepsaly společně klíčová slova a během celé lekce dávaly pozor. Následovalo uvědomění. Video stačilo pustit pouze jednou a všechny děti ihned po zhlédnutí dokázaly převyprávět, co se ve videu dozvěděly a vést na téma svatého Martina společný rozhovor. Následovalo společné vyplňování pracovního listu. Nechtěla jsem, aby měly děti pocit, že je to pro ně test jako ve škole. Díky tomu, že jsme pracovní list vyplňovali dohromady, předešla jsem možné komplikaci, která by mohla nastat, pokud by pracovní list vyplňoval každý sám – každý by ho měl jinak rychle vyplněný a muselo by se čekat, dokud poslední dítě nedokončí práci. Po vyplnění pracovního listu následovalo malování obrázků spojených se svatým Martinem. Děti se mezi sebou skvěle domluvily, kdo co namaluje, aby nebylo mnoho obrázků stejných, a nalepily je na papír s klíčovými slovy. Následně jsme se ke klíčovým slovům vrátili, všechna jsme si prošli a děti správně zhodnotily, zda jednotlivá slova k tématu patří či nepatří a proč.

7.2.2 Dračky a přástky

Časový rozsah lekce:

- 45 minut

Konkretizace tématu:

- Dílčí téma: Dračky, přástky, zpracování husího peří, příprava na zimu našich předků, porovnání života dříve a života dnes
- Mezipředmětové vztahy: Interpretace historicko-kulturního dědictví, Člověk a společnost, Pracovní výchova
- Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Výchovné a vzdělávací cíle:

- Dítě popíše, co jsou to dračky a přástky, ví, v jakém ročním období se konaly a proč k nim docházelo. Popíše, jak probíhaly, kdo se jich účastnil a co k nim bylo potřeba. Vyzkouší si draní husího peří, aktivně se zapojuje se do rozhovorů a aktivit během lekce, pracuje trpělivě a opatrně dle zadání, sdílí s ostatními své myšlenky, názory a pocity.

Pomůcky:

- Motivace + Evokace: neprůsvitný sáček s pravým husím peřím
- Uvědomění: kniha Podzim od Josefa Lady, husí peří z fáze motivace + evokace, malé igelitové sáčky („polštář“), obrázky moderního obývacího pokoje a světnic

Popis průběhu lekce:

1. Motivace + Evokace:

- Poznávka husího peří podle hmatu + otázky – Na úvod mají děti za úkol sáhnout do sáčku s peřím, do kterého není vidět a po hmatu poznat, co je uvnitř (obr. 9). Postupně jeden po druhém sahají do sáčku a nesmí ostatním říct, co si myslí, že to je. Až ve chvíli, kdy si sáhne poslední, mohou říct svůj tip. Následují další otázky a odpovědi dětí: Víte, čím je to peří?, Proč zrovna peří?, Jak souvisí peří s podzimem a zimou?, Víte, na co se používalo peří dříve?, Co se z něj dělalo?, Znáte pojmy dračky a přástky?, ...

Obr. 8. Úvod lekce, Vrchlabí, 14.11.2023

Obr. 9. Poznávka husího peří, Vrchlabí, 14.11.2023

2. Uvědomění:

- Přečtení krátké kapitoly z knihy Podzim od Josefa Lady – kapitola Dračky a přástky, kde je hezky popsáno, co to jsou dračky a přástky a jak probíhaly.
- Nasimulování situace “draček” (obr. 10) - Sedneme si společně ke stolečku, kde je sáček s peřím a svíčka (pro vytvoření atmosféry, ale z bezpečnostních důvodů nezapalují). Dětem jsou rozdány menší igelitové sáčky (jako polštář) a jejich úkolem je naplnění svého polštáře peřím. Děti si tak zkouší draní peří (obr. 11), do svého „polštáře“ vkládají už pouze jemná měkká peříčka.
- Po dokončení draní a výroby „polštářů“ se přesouváme do odpočinkové části třídy na koberec a děti před sebe dostávají obrázky dnešního obývacího pokoje a tehdejší světlice. Následuje porovnání obrázků (obr. 12), života dnes a dříve, výhod a nevýhod...

Obr. 10. Nasimulování draček, Vrchlabí, 14.11.2023

Obr. 11. Draní peří, Vrchlabí, 14.11.2023

Obr. 12. Porovnávání obrázků, Vrchlabí, 14.11.2023

3. Reflexe:

- Návrat k otázkám z evokace a jejich zodpovězení
- Zhodnocení, ve které době by chtěl kdo žít a proč – zda si děti myslí, zda by se jim líbil život dříve, či jsou spokojeni s dnešním moderním životem

Možné doplňující aktivity:

- Malování obrázků hus, peří, atmosféry draček a přástek
- Vybarvování omalovánek
- Četba povídek z tehdejší doby (např. úryvek z knihy Babička od Boženy Němcové)
- Výtvarná tvorba z husího peří

Reflexe průběhu lekce:

Lekce proběhla přesně dle plánu, všechny děti si vyzkoušely draní peří, se kterým se nikdy nesetkaly a byly z toho nadšené. V úvodu lekce proběhla poznávačka peří a otázky a velice mě překvapilo a potěšilo, jak většina dětí zvládla správně provázat dnešní téma s předchozím tématem (svatý Martin) – logicky si vybavily, že musí jít o husí peří, když jsme se o husách bavili v rámci předchozí lekce. Vtipným momentem této lekce bylo, že děti nechtěly uvěřit, že jde o skutečné husí peří. Museli jsme si peří důkladně prohlédnout, aby tomu děti uvěřily. Během první části uvědomění jsem chtěla dětem přečíst jednu kapitolu z knihy, ale jakmile jsem vzala knihu do ruky, děti se začaly ptát, zda budeme něco číst a že by chtěly číst ony. Jelikož zájem dětí o čtení velmi podporuji, kapitolu četlo nakonec několik dětí a střídaly se vždy po odstavcích. Následovaly „družinové dračky“, kdy měly děti za úkol si vytvořit „polštářek“. Tato aktivita je velice zaujalo, nejvíce se jim samozřejmě líbilo foukat peříčka na spolužáky, ale podařilo se to udržet ve veselé přátelské rovině, takže jsme měli atmosféru plnou smíchu a spoustu poletujícího peří všude kolem. Po dokončení „polštářů“ mi děti pomohly peří řádně uklidit a následovalo porovnávání obrázků ze života dříve a dnes. Následoval návrat k otázkám z evokace, i přes to, že téměř na všechny bylo odpovězeno, ale i tak jsme si to zopakovali a zodpověděli otázky, na které jsme neznali na začátku lekce odpověď. Poté jsme s dětmi rozvedli rozhovor na téma porovnání života dříve a dnes, a která varianta je lepší. Není překvapením, že se všechny děti jednohlasně shodly na tom, že je rozhodně lepší žít v dnešní době, kdy mohou koukat na televizi, je možné si všechno koupit. Jako příklad byla uvedena peřina, kdy děti hezky zhodnotily, že je lepší si peřinu koupit než si ji celou plnit peřím po velmi dlouhou dobu.

7.2.3 Advent

Časový rozsah lekce:

- 50 minut

Konkretizace tématu:

- Dílčí téma: Období adventu, významné dny, svátky, zvyky a tradice spojené s adventem, symboly typické pro advent, časová orientace v adventní době, výroba společného perníkového adventního kalendáře, práce s knihami a vyhledávání potřebných informací
- Mezipředmětové vztahy: Interpretace historicko-kulturního dědictví, Člověk a společnost, Pracovní výchova
- Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Výchovné a vzdělávací cíle:

- Dítě popíše, co je to advent a co k němu patří, zná významné dny, svátky, zvyky a tradice adventní doby, z jednotlivých významných dnů a událostí adventní doby zvládne sestavit časovou osu, dokáže pojmenovat čtyři adventní neděle, umí ozdobit perníček dle vlastní fantazie, zvládá opatrně pracovat s bílkovou polevou, vyhledává potřebné informace v knihách, umí v knihách používat obsah pro rychlejší vyhledání, spolupracuje s ostatními dětmi, je nápomocné.

Pomůcky:

- Motivace + Evokace: papírky s obrázky
- Uvědomění: upečené perníčky a velký perníkový obdélník sloužící jako podklad, několik menších sáčků s bílkovou polevou, lentilky na ozdobu, knihy s tématem Vánoc a adventu
- Reflexe: obrázky z fáze motivace + evokace, obálky s papírky, na kterých jsou datумы a popisky jednotlivých obrázků

Popis průběhu lekce:

1. Motivace + Evokace:

- Posadím se s dětmi do kolečka a každému dám obrázek nejen s vánoční tematikou, ale i se svatým Martinem nebo dračkami (např. adventní věnec, peří, jesličky, ...). Někdo má i dva obrázky. Dokud nemá obrázek každý, nikdo nesmí nikomu ukázat svůj obrázek a říkat, co na něm má.
- Poté, co už má obrázek každý, je úkolem každého dítěte ukázat ho ostatním, pojmenovat, co na něm je a dát ho doprostřed kolečka (obr. 13), aby na něj viděli všichni. Takto se vystřídají všichni až jsou všechny obrázky uprostřed a všichni na ně vidí.
- Dalším úkolem dětí je roztrždit obrázky (obr. 14) do logicky odpovídajících skupin. Ke skupině obrázků, kterých bylo nejvíc, připojí slovo nadřazené a tím určí téma, kterému se dnes budeme věnovat (advent).
- Následuje společný rozhovor na téma advent – co je pro něj typické, co se během tohoto období děje, co děláme, ...

Obr. 13. Ukazování obrázků, Vrchlabí, 24.11.2023

Obr. 14. Třídění obrázků, Vrchlabí, 24.11.2023

2. Uvědomění:

- Zdobení perníkového adventního kalendáře a práce s knihami: Vlastní adventní aktivita je realizována ve dvou blocích, na kterých se v průběhu lekce děti vystřídají. V jedné části jsou pro děti připraveny upečené perníčky, které pomocí bílkové polevy v sáčkích a malých lentilek zdobí (obr. 15). Každý si zdobí jeden perníček a dává na něj číslo, které je mu přiřazené ve školní družině. Někdo zdobí i dva. Následně pomocí polevy lepí svůj ozdobený perníček na velký perníkový obdélník, který slouží jako podklad (obr. 16). V druhé části je dětem k dispozici literatura, ve které děti hledají odpovědi na řadu otázek vztahujících se k tématu adventu (např. Jak se říká jednotlivým adventním nedělím apod.) (obr. 17). Úkolem je zjistit o tomto období co nejvíce informací a zapamatovat si je.

Obr. 15. Zdobení perníčků, Vrchlabí, 24.11.2023

Obr. 16. Výroba perníkového adventního kalendáře, Vrchlabí 24.11.2023

Obr. 17. Vyhledávání informací v literatuře, Vrchlabí, 24.11.2023

3. Reflexe:

- Ukázka hotového perníkového adventního kalendáře (obr. 18), který děti vytvořily, společné zhodnocení, jak se povedl – každý okomentuje.
- Zodpovězení otázek, na které děti vyhledávaly v knihách odpovědi.
- Časová osa – posledním úkolem je vytvořit na zemi časovou osu z obrázků (obr. 19, obr. 20), které děti mají z fáze evokace. Aby to bylo kompletní, děti dostávají obálku s malými papírky, na kterých jsou datумы a jednotlivé popisy.

Obr. 18. Perníkový adventní kalendář, Vrchlabí 24.11.2023

Obr. 19. Skládání časové osy, Vrchlabí, 24.11.2023

Obr. 20. Časová osa, Vrchlabí, 24.11.2023

Možné doplňující aktivity:

- Výroba adventního věnce
- Výroba svíců
- Čtení adventních a vánočních příběhů
- Výroba vánoční výzdoby pomocí různých materiálů a barev (vločky, betlém, dárky, vánoční stromeček, ozdoby na stromeček, ...)
- Zdobení vánočního stromečku ve družině
- Pečení cukroví
- Trénování koled (zpívání)
- Psaní a malování dopisu Ježíškovi

Reflexe průběhu lekce:

Lekci hodnotím jako vydařenou, děti byly ze zdobení perníčků nadšené. Děti si s úkoly z evokace poradily naprosto bez problému, správně poznaly i obrázky, které představovaly dračky a prástky, aktivně hledaly nadřazené slovo k obrázkům a podílely se na rozhovoru na téma advent. Během uvědomění jsem pracovala vždy s půlkou třídy, která zdobila perníčky, a druhá půlka mezi tím hledala informace v knihách. Velmi mě překvapilo, jak se děti zhostily vyhledávání informací. Měla jsem obavy, že „nehlídaná“ skupinka úkol odbude, ale nebylo tomu tak. Ani u jedné skupinky. Zdobení šlo některým dětem lépe, někteří s tím trochu bojovali, ale společně jsme to se všemi zvládli a vytvořili jsme krásný adventní kalendář, který dětem zůstal ve družině. Zhodnotili jsme naše dílo, děti se pochlubily informacemi k adventu, které našly v knihách a přesunuli jsme se na poslední úkol – sestavení časové osy. Děti se velmi hezky rozdělily role – kdo bude umísťovat obrázky, kdo datумы, kdo popisky, a společně sestavily bezchybnou časovou osu. Na závěr lze říci, že se vyplatilo upéct výrazně větší množství perníčků, než kolik jich bylo potřeba do adventního kalendáře.

7.2.4 Svatá Barbora

Časový rozsah lekce:

- 30 minut

Konkretizace tématu:

- Dílčí téma: Svátek svaté Barbory, zvyky a tradice spojené se svátkem, pranostiky, legenda o svaté Barboře, život Barbory
- Mezipředmětové vztahy: Interpretace historicko-kulturního dědictví, Člověk a společnost, Jazykově-literární oblast
- Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Výchovné a vzdělávací cíle:

- Dítě převypráví zjednodušenou legendu o svaté Barboře, dokáže říct, kdo to byla svatá Barbora, popíše zvyky a tradice spojené s tímto svátkem.

Pomůcky:

- Motivace + Evokace: obrázek svaté Barbory, ponožka plná sladkostí, třešňová větvička, kniha Zima od Josefa Lady, deka
- Uvědomění – část 1: text o svátku svaté Barbory rozdělený na 4 části
- Uvědomění – část 2: celý text o svátku svaté Barbory, pranostiky
- Reflexe: ponožka plná sladkostí

Popis průběhu lekce:

1. Motivace + Evokace:

- Ještě předtím, než děti přichází z oběda, je na stůl připraven obrázek sv. Barbory, plná ponožka, třešňová větvička a knížka od Josefa Lady – Zima (obr. 21). Všechno je přikryto dekou, aby to hned na první pohled nebylo viditelné. Jakmile děti přichází ke stolečku, začínají hádat téma, jaké nás dnes čeká. Na přikryté věci si mohou sáhnout. Poté, co každý sdělí svůj tip, věci na stole jsou odkryty. Následuje krátká diskuse (obr. 22) o tom, kdo to tipnul správně, případně o jaké téma jde. Je řečeno, že je to svatá Barbora, která má tuto neděli svátek a že si o ní dnes něco povíme.
- Dětem jsou pokládány otázky typu: Ví někdo, kdo to byla svatá Barbora?, Jak se slaví její svátek?, Jaké jsou s ní spojené zvyky a tradice?, Proč je svatá?, Čeho je patronkou?,...

Obr. 21. Pomůcky na lekci o sv. Barboře, Vrchlabí, 1.12.2023

Obr. 22. Diskuse na téma sv. Barbora, Vrchlabí, 1.12.2023

2. Uvědomění:

2.1 Skládankové učení:

- Děti jsou rozděleny na menší skupinky po čtyřech - „domovské skupinky“. Členové těchto čtyřčlenných skupinek se domluví, kdo má číslo 1, kdo 2, kdo 3 a kdo 4. Dětem je řečeno, že jejich hlavním úkolem je porozumění části textu, který dostanou. Následně musí svou část textu naučit ostatní členy své „domovské skupinky“ tak, aby každý nakonec věděl, o čem celý text (život Barbory) byl.
- Dětem je sděleno, že text je rozdělen do čtyř částí. Všechny jedničky ve skupinkách zodpovídají za první část textu. Všechny dvojky za druhou část... Když děti rozumí, co se bude dít, jedničky jsou vyzvány, aby se seskupily, taktéž dvojky udělají skupinu, i trojky a čtyřky.
- Vzniklé skupiny jedniček, dvojek, trojek a čtyřek jsou tzv. „expertní skupiny“ (obr. 23). Jejich úkolem je nastudování té části textu, která jim je přidělena. Úkolem je si úryvek přečíst a prodiskutovat ho s kolegy tak, aby měli jistotu, že všemu dobře rozumí. Pak se domlouvají, jak nabyté znalosti předají spolužákům v „domovské skupině.“
- Následně se vrací do „domovské skupinky“ a navzájem si jeden po druhém předávají informace ze své části textu a dávají dohromady co nejvíce informací.
- Na závěr si každá skupinka volí jednoho mluvčího, který shrnuje celý text (převypráví, co v textu bylo).

2.2 Přečtení celého textu o svaté Barboře:

- Aby si žáci informace ucelili, je celý text přečten najednou (obr. 24) a shrnut. Je řečeno i několik pranostik. S dětmi dále nad svátkem diskutujeme.

Obr. 23. Skládankové učení – práce v expertní skupině, Vrchlabí, 1.12.2023

Obr. 24. Čtení textu o sv. Barboře, Vrchlabí, 1.12.2023

3. Reflexe:

- Návrat k otázkám z evokace + zodpovězení otázek.
- Sedíme v kolečku a každý postupně říká, jak se mu četlo, jak jeho „domovská“ a „expertní skupinka“ pracovala, zda by dokázal převyprávět text a jestli byl tento úkol pro něj obtížný, nebo naopak snadný.
- Každý si na závěr lekce vytahuje z ponožky odměnu od Barborky (obr. 25).

Obr. 25. Vytahování odměny z ponožky, Vrchlabí, 1.12.2023

Možné doplňující aktivity:

- Hra na hodné a zlobivé děti: Vychovatelka vybere jednoho dobrovolníka, který bude mít roli „Barbory“. Ten dostane do ruky metlu (větvíčku barborky), kterou si dá za záda a přes hlavu si dá bílou plenu/prostěradlo. Ostatní si stoupnou do kruhu, „Barbora“ jde doprostřed a říká říkadlo („Já svatá Barbora, přišla jsem k vám do dvora. Kdepak jsou ty hodné děti? Ty já pěkně pohladím! Kdepak jsou ty neposluchy? Ty já metlou vyplatím!“ Děti jsou blízko „Barbory“. Na poslední verš se děti rozprchnou a „Barbora“ je honí a vyplácí metličkou. Koho chytne vypadává ze hry.
- Malování pomocí vodových, akrylových barev, temper, využití různých výtvarných technik – větvíčky „barborky“, ponožky, ...
- Omalovánky na toto téma
- Hledání „barborky“ – stromu třešně
- Věšení mašliček/ jmen chlapců na „barborku“

Reflexe průběhu lekce:

Lekce začala dle plánu, děti neměly ponětí, co přesně se skrývá pod dekou a o jaké téma by mohlo jít. Po odkrytí jsem se znovu zeptala, zda už vědí, o co jde. Věděly. Popovídali jsme si o tom, kdo jak Barborku slaví, zda si dávají děti ponožku v předvečer jejího svátku, ... Následovalo uvědomění a skládkové učení – čtení textů. Upřímně jsem se trochu obávala toho, že se dětem nebude chtít číst, ale byly nadšené! Rozdělily do třech skupinek po čtyřech a pracovaly tak, jak měly. Děti úkol bavil, takže jsem ani nemusela nikoho napomínat a celá tato část lekce proběhla bez jediného problému. Malá změna nastala následně, kdy jsem měla dětem přečíst celý text. Děti byly velice aktivní a chtěly číst, proto ho místo mě přečetli jeden chlapeček (první dva odstavce) a holčička (další dva odstavce). Jelikož chlapečkovi nebylo příliš dobře rozumět, krátce jsem text dětem ještě shrnula a popovídali jsme si o třešňové větvíčce, kterou jsem jim donesla. Nakonec jsme si zodpověděli otázky z evokace a zhodnotili jsme práci skupinek. Následně si děti daly větvíčku do vázy a daly si ji na okno třídy družiny. Lekci jsme zakončili tím, že si každé z dětí vytáhlo odměnu z ponožky, kterou jsem během jejich samostatné práce umístila na okno.

Jelikož dnes bylo 1.12., proběhla první ochutnávka prvních perníčků z adventního kalendáře (jeden dnešní páteční a dva za víkend). O systému, kdo kdy dostane perníček z adventního kalendáře, si rozhodla paní vychovatelka.

7.2.5 Mikuláš

Časový rozsah lekce:

- 40 minut

Konkretizace tématu:

- Dílčí téma: Svátek svatého Mikuláše, anděl, čert, zvyky a tradice spojené se svátkem, způsob slavení, pocity a emoce dětí spjaté s tímto svátkem, skládání slov, osmisměrka
- Mezipředmětové vztahy: Interpretace historicko-kulturního dědictví, Člověk a společnost
- Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Výchovné a vzdělávací cíle:

- Dítě popíše, jak probíhá tradice Mikuláše, otevřeně se s ostatními podělí o své pocity a emoce spjaté s touto tradicí, vysvětlí a popíše, jak v jeho rodině tradice Mikuláše probíhá, dle vlastní fantazie vymyslí básničku či písničku o Mikuláši a přednese ji před spolužáky.

Pomůcky:

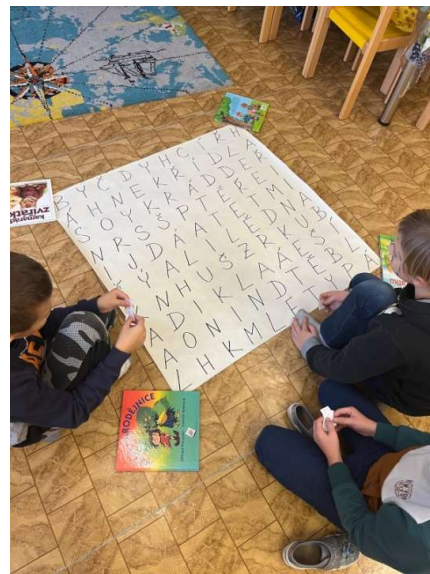
- Motivace + Evokace: papírky s rozházenými slovy = slovy, která se nachází v osmisměrce, vlastnoručně vyrobená osmisměrka o velikosti 1x1m, fixy
- Uvědomění: papír, psací potřeby
- Reflexe: papír s básničkou/ písničkou, dárky od Mikuláše

Popis průběhu lekce:

1. Motivace + Evokace:

- Rozházená slova: Každé dítě dostává dva papírky s rozházeným slovem na téma Mikuláš. Děti musí správně sestavit slovo na papírku (obr. 26).
- Osmisměrka: V osmisměrce každé dítě hledá svá dvě slova z papírku (obr. 27), která správně složilo. Poté, co jsou vyškrtána všechna slova (obr. 28), zbude několik písmen, která prozrazují název tématu, kterému se dnes budeme věnovat.

Obr. 26. Skládání slova, Vrchlabí, 5.12.2023

Obr. 27. Vyhledávání slov v osmisměrci, Vrchlabí, 5.12.2023

Obr. 28. Zaškrtování slova v osmisměrci, Vrchlabí, 5.12.2023

2. Uvědomění:

- Rozhovor na téma Mikuláš: Každý popisuje, jak u něj probíhá Mikuláš, zda k nim chodí domů, či se účastní nějakého společného setkání, dělí se s ostatními o své dojmy ohledně tohoto zvyku (obr. 29). Nakonec se dělím o své zkušenosti a pocity s dětmi i já. Společně sdílíme své zážitky spojené s tímto svátkem. Některé děti navštíví Mikuláš v domácím prostředí, pro jiné je běžné zúčastnit se hromadně organizovaných akcí. Aktivitu využijeme i pro vyjádření emocí (obavy jsou v pořádku) i hledání účinných strategií, jak se s nimi vypořádat...
- Vymýšlení vlastní básničky či písničky pro Mikuláše (obr. 30) (skupinky i jednotlivci)
 - zapsání na papír

Obr. 29. Rozhovor na téma Mikuláš, Vrchlabí, 5.12.2023

Obr. 30. Vymýšlení básničky pro Mikuláše, Vrchlabí, 5.12.2023

3. Reflexe:

- Recitování či zazpívání vlastní vymyšlené básničky/písničky (obr. 31, obr. 32)
- Rozdání dárečků, které dětem ve družině nechal Mikuláš

Obr. 31. Recitování vlastní básničky, Vrchlabí, 5.12. 2023

Obr. 32. Zpívání vlastní písničky, Vrchlabí, 5.12. 2023

Možné doplňující aktivity:

- Malování postav Mikuláše, anděla a čertů – fixy, pastelky, voskovky, akrylové barvy, suché pastely, využití různých pomůcek – např. rolička od toaletního papíru
- Modelování postav pomocí modelovacích hmot, keramika
- Písničky a básničky na toto téma
- Legenda o Mikuláši
- Výroba masek na obličej

Reflexe průběhu lekce:

Již první aktivita dala některým dětem relativně zabrat a potřebovaly při skládání slov mou pomoc. Následně svá dvě slova vyhledávaly v osmisměrce, což je velmi bavilo a až do konce hledaly další možná slova, nakonec i slova svých spolužáků, kteří je nemohli najít. Následovala aktivita, která byla zaměřená na povídání a sdílení svých pocitů ohledně tradice Mikuláše. Cílem této aktivity bylo, aby se děti od sebe navzájem dozvěděly, že u každého probíhá tato tradice jinak a každý z ní má i jiné pocity. A k tomu přesně došlo. Každé z dítě se s ostatními podělilo o své zkušenosti a pocity, zaznělo, že k někomu chodí Mikuláš domů, k někomu pouze ve škole, další zas naopak chodí např. na náměstí, kde jsou organizované mikulášské akce, ... Velmi mě překvapilo, jak děti otevřeně mluvily o svých pocitech. Nebály se a nestyděly se upřímně říct, že z čertů mají opravdu strach, že je děsí už jen to, kdy slyší zvuky řetězů, ... Všichni jsme se shodli na tom, že sice víme, že čerti jsou jen převlečení lidé, ale i tak z nich máme strach. Na závěr této konverzace jsme si společně shrnuli, jak tato tradice běžně probíhá a plynule jsem navázala na zadání dalšího úkolu – vymyslet vlastní básničku či písničku pro Mikuláše. Děti dostaly možnost vytvořit si skupinky, dvojice i být samostatně, ale všichni se rozhodli pro skupinky. Děti dostaly 10 minut na vymýšlení a následovalo přednesení ostatním. Za tuto aktivitu jsem děti velice chválila, protože vymyslely opravdu pěkné básničky. Za odměnu jim byly předány dárky od Mikuláše, které jim nechal ve družině.

7.2.6 Vánoce a Štědrý den v jiných zemích

Časový rozsah lekce:

- 60 minut

Konkretizace tématu:

- Dílčí téma: Vánoce a Štědrý den v jiných zemích Evropy, zvyky a tradice, odlišné kulturní zvyky, poznávání vlajek
- Mezipředmětové vztahy: Interpretace historicko-kulturního dědictví, Člověk a společnost
- Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Výchovné a vzdělávací cíle:

- Dítě dokáže přiřadit k obrázku vlajky název země, ví, že se ve všech zemích neslaví Vánoce stejně a že každá země má své odlišné tradice. Popíše, jak se slaví Vánoce v některé z jiných zemí, dokáže rozlišit vánoční jídla u nás a v cizích zemích, ví, že všude nenosí dárky Ježíšek, ale že existují i jiné vánoční postavy.

Pomůcky:

- Uvědomění: obrázky vlajek zemí, o kterých dnes budeme mluvit, papírky s popisem tradic Vánoc dané země z jedné strany a s názvem země z druhé strany, koledy
- Reflexe: Trimino (hra), obrázky a papírky z fáze uvědomění, kniha Ježíšek: S povídkami Ivony Březinové, Miloše Kratochvíla a Daniely Krolupperové

Popis průběhu lekce:

1. Motivace + Evokace:

- Dětem je sděleno, že se dnes dozvědí, jak se slaví Vánoce v jiných zemích Evropy.
- Dětem je položeno několik otázek – zda si myslí, že se všude slaví Vánoce stejně jako u nás, zda všude chodí Ježíšek a všude jedí bramborový salát a kapra – rozhovor na téma Vánoce v jiných zemích, co děti o tomto tématu ví a neví.

2. Uvědomění:

- Děti se usadí k jednomu stolu a každý dostává obrázek vlajky. Jejich úkolem je uhodnout, co za vlajku to je a říct to ostatním (obr. 33). Pokud dítě neví, ostatní mu mohou poradit.

- Následně každý dostává další papírek, tentokrát s textem. Na papírku je z jedné strany napsané typické vánoční jídlo, tradice a název toho, kdo nosí dárky, na druhé straně je název země, o kterou jde. Takto jsou vytvořené papírky pro všech dvanáct zemí. Úkolem toho, kdo je na řadě, je přečíst nahlas ostatním, co je napsané na papírku, aniž by ostatní viděli z druhé strany, jaká je to země, a pomoci spolužákům uhodnout, o jakou zemi jde. Pokud to nepoznají z indicií na papírku, ten, který čte a zná zemi, může ostatním dát další indície, aby byli úspěšní. Po uhodnutí je popis přiřazen k obrázku vlajky (obr. 34) a je stručně řečeno, kdo v dané zemi nosí dárky, co tam jedí, případně jaké mají zvyky. Poté je ještě dětem puštěna ukázka koledy typické pro danou zemi.

Obr. 33. Poznávání vlajek cizích zemí, Vrchlabí, 15.12.2023

Obr. 34. Přiřazování pojmů k vlajkám, Vrchlabí, 15.12.2023

3. Reflexe:

- Hra Trimino – dvě kola (první kolo „Kdo nosí dárky v jaké zemi?“, druhé „Co jedí na Vánoce v jaké zemi?“): *Hra Trimino pracuje s trojúhelníky, kdy na každé ze tří stran je vepsán pojem (název země) a úkolem je přiřadit druhý trojúhelník tak, aby se setkaly dva související pojmy (název postavy, která v dané zemi nosí dárky). Když se vše poskládá správně, vyjde dětem skládačka ve tvaru hvězdy. Děti se tak učí samy a hravě. Autorem této zábavné pomůcky je německý pedagog Paul Matthies. Na jeho webových stránkách (<http://paul-matthies.de>) se nachází generátor Trimina, do kterého stačí pouze vepsat požadované pojmy a program sám vytvoří tuto hru.*

Děti se rozdělí do dvou skupinek a každá dostává své dvě kupičky trojúhelníčků – jednu na téma „Kdo nosí dárky“, druhou „Co jedí na Vánoce“. Jednotlivá témata a trojúhelníčky jsou odlišeny barevně – jedno téma je červeně psané, druhé zeleně. Jakmile jsou obě skupinky připravené, začíná soutěž. Skupinky soutěží o to, která složí hvězdu (obr. 35, obr. 36) dřív. Dětem je k dispozici „tahák“ v podobě přiřazených definicí k vlajkám a také kniha, ze které bylo při vymýšlení této lekce čerpáno.

- Po úplném dokončení obou hvězd jedné skupiny (vítězné) má druhá skupinka prostor pro dokončení. Pro jistotu následuje kontrola všech čtyř hvězd.

Obr. 35. Skládání Trimina, Vrchlabí, 15.12.2023

Obr. 36. Hra Trimino, Vrchlabí, 15.12.2023

Možné doplňující aktivity:

- Malování postav, které nosí dárky v jiných zemích, dle vlastní fantazie
- Příprava pokrmu z jiné země
- Dramatizace – dítě se vžije do role postavy, která v nějaké zemi nosí dárky, popisuje a ukazuje, jak v té zemi Vánoce probíhají (včetně kostýmu)

Reflexe průběhu lekce:

Průběh této lekce se nesl v poklidném duchu, všechny děti, které ve družině byly, se programu zúčastnily a po celou dobu pracovaly s velikým západem. Již od úvodního rozhovoru na téma slavení Vánoc jinde se děti aktivně zapojovaly, odpovídaly na mé otázky a snažily se najít odpovědi, i když mnohokrát nebyly správné. Velký zájem projevíly děti o další aktivitu – poznávání vlajek. Zde děti překvapily hluboké znalosti vlajek jednoho spolužáka, o kterých nevěděly. Chlapec svými znalostmi velmi výrazně pomohl k identifikaci všech předložených vlajek a skupina ho velmi upřímně ocenila. Po uhádnutí všech vlajek následovalo přiřazení vánočních zvyků a tradic k daným zemím. Celkově bych řekla, že si s tím děti poradily dobře, jen u pár zemí jsem musela pomoci s nápovědami. Po přiřazení každé země jsem dětem pustila tradiční místní koledu, což byla legrace. Dětem přišly některé cizí jazyky velice vtípné a většinu času se smály. Do této aktivity jsem zcela záměrně vybrala i vlajku Ukrajiny a požádala chlapce s odlišným mateřským jazykem, aby nám řekl, jak probíhají Vánoce na Ukrajině, jak to chodilo u nich doma a jak Vánoce slaví teď, když jsou v Česku. Děti byly velice ohleduplné a bez vyrušování poslouchaly, jak chlapec vypráví. Následovala poslední aktivita – Trimino, kdy děti musely správně přiřadit jídlo k dané zemi a poté i název osoby, která v dané zemi nosí dárky. Tato aktivita byla pro děti dost těžká a zabrala nám mnohem více času, než jsem měla původně v plánu. Když jsem viděla, že si nad tím lámou hlavy, i když měly k dispozici „tahák“ a knížku, kde bylo všechno napsané, poprosila jsem paní vychovatelku, aby pomohla jedné skupince a já jsem mohla pomoci té druhé. Obě hvězdy (výsledné tvary Trimina) jsem nakonec v obou skupinkách zvládli. Překvapilo mě, jakou trpělivost během této aktivity děti měly, i když jim to nešlo a nemohly dlouhou dobu dosáhnout výsledné hvězdy. Jejich snahu jsem v závěru programu výrazně ocenila.

7.2.7 Vánoce a Štědrý den u nás

Časový rozsah lekce:

- 45 minut

Konkretizace tématu:

- Dílčí téma: Vánoce a Štědrý den v České republice, zvyky a tradice spojené s Vánocemi, slovní zásoba, hra pexeso s vánoční tematikou, výroba lodiček z ořechových skořápek
- Mezipředmětové vztahy: Interpretace historicko-kulturního dědictví, Člověk a společnost
- Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Výchovné a vzdělávací cíle:

- Dítě popíše, jak se slaví Vánoce v Česku, ví, kdo nosí dárky, co je tradičním jídlem na Štědrý den a večer, zná české zvyky a tradice spojené s Vánocemi, sdílí s ostatními spolužáky své zkušenosti a zážitky

Pomůcky:

Motivace + Evokace: papír A4 s alphaboxem, psací potřeby

Uvědomění: vlastní vyrobené vánoční pexeso (na jedné kartičce obrázek, na druhé popis obrázku), kniha Zima od Josefa Lady, ořechové skořápky, svíčky (vosk, knoty), aromatický olejíček, sporák, nádoba na rozehřátí vosku

Popis průběhu lekce:

1. Motivace + Evokace:

- Dětem je na úvod řečeno, že dnešním tématem jsou Vánoce u nás v Česku. *Od třídní paní učitelky vím, že v den realizace této lekce se tímto tématem s dětmi zabývali ve škole (vánoční zvyky a tradice).* Děti dostávají otázky, co se dnes ve škole dozvěděly, jaké zvyky a tradice znají, jak u nich vypadá Štědrý den a večer, co s rodiči dělají, ... – rozhovor na téma Štědrého dne a večera.
- Alphabox: Děti se rozdělí do dvojic a dostávají papír a alphaboxem (papír velikosti A4 s obdélníky, v nichž jsou jednotlivá písmena abecedy) a jejich úkolem je napsat co nejvíce slov týkajících se Vánoc, která začínají na jednotlivá písmena abecedy (obr. 37, obr. 38).
- Následuje přečtení slov, která děti vymyslely.

Obr. 37. Zapisování slov do alphaboxu, Vrchlábí, 19.12.2023

Obr. 38. Vymýšlení slov do alphaboxu, Vrchlábí, 19.12.2023

2. Uvědomění:

- Vánoční pexeso (vánoční obrázek + slovo, které obrázek vystihuje): První aktivitou v rámci uvědomění je oblíbená hra pexeso, kdy děti hledají na jedné kartičce obrázek a na druhé popis daného obrázku (obr. 39).
- Dětem je přečtena kapitola Štědrý den z knihy Zima od Josefa Lady (obr. 40).
- Výroba lodiček z ořechové skořápky a vosku: Ve spolupráci s paní vychovatelkou této skupiny probíhá výroba lodiček z ořechů (obr. 41). Z bezpečnostních důvodů dostává dítě ořechovou skořápku plnou čerstvě nalitého vosku s knotem a samo si do ní kape aromatický olejíček (obr. 42).

Obr. 39. Pexeso, Vrchlábí, 19.12.2023

Obr. 40. Čtení kapitoly od Josefa Lady, Vrchlábí, 19.12.2023

Obr. 41. Výroba lodiček z ořechové skořápky a vosku, Vrchlábí, 19.12.2023

Obr. 42. Kapání aromatického olejíčku do lodičky, Vrchlábí, 19.12.2023

3. Reflexe:

- Návrat k rozhovoru z fáze evokace a dotázání se dětí, jestli díky pexesu přišly ještě na něco, co na Vánoce dělají a před tím si na to nevzpomněly.
- Zhodnocení, jak děti pexeso bavilo, jestli si vyrobenou lodičku pustí na Vánoce, ...

Možné doplňující aktivity:

- Lití olova
- Příprava bramborového salátu
- Zpívání koled a vánočních písní
- Malování nejrůznějších vánočních motivů (zlaté prasátko, dárky, ozdobený stromeček, cukroví, ...)
- Omalovánky
- Výroba vánočních přáníček

Reflexe průběhu lekce:

Lekci lze zhodnotit velmi kladně, Vánoce a Štědrý den jsou pro děti aktuálně nejočekávanějším momentem a nemohou se dočkat, proto je toto téma velice zaujalo a již v úvodním rozhovoru byly velice sdílné a každý chtěl dlouze vyprávět, jak probíhají Vánoce u nich doma. Jelikož se ráda dozvídám, jaké existují v rodinách rozdílů, nechala jsem děti povídat a sdělit, co chtěly. Bylo vidět, že to zajímá nejen mě, ale i děti. Následovalo rozdělení do dvojic, jeden chlapec chtěl pracovat dokonce sám, a došlo na vyplňování alphaboxu. Tato aktivita se mi velice líbila. Děti byly velice motivované a zodpovědně se snažily doplnit slova ke každému písmenku abecedy. Po uplynutí 10 minut jsem se pustili do společné kontroly, každý řekl svá slova a ostatní si je tak mohli doplnit. Následovalo pexeso, které děti velice bavilo a ukázalo ve skupině soutěživé jedince. Poté jsme si přečetli kapitolu o Vánocích z knihy Josefa Lady a bylo tomu jako u předchozích programů – děti chtěly číst. Čtyři chlapci si proto rozdělili kapitolu po částech a četli. Shrnuli jsme si, o čem se v knížce psalo, jaké tradice tam zazněly, jaké kdo zná a dělá na Štědrý den. Poté jsme se přesunuli do malé kuchyňky, kde byly připraveny pomůcky na výrobu lodiček, které v průběhu lekce připravila paní vychovatelka. Každé z dětí si do skořápky se zasychajícím voskem káplu několik kapek aroma olejčku a vrátilo se zpět do herny družiny, kde jsme se sešli v kolečku. Znovu jsme si zopakovali vánoční tradice a zhodnotili si dnešní lekci. Zpětná vazba dětí byla velmi milá a kladná. Nejvíce je na celé lekci bavil alphabox a pexeso.

7.2.8 Co jsme se dozvěděli

Časový rozsah lekce:

- 30 minut

Konkretizace tématu:

- Vybavení si témat a aktivit, které jsme společně dělali, doplnění správných slov do textu, který shrnuje všechny lekce, reflexe a hodnocení celého programu i jednotlivých lekcí

Výchovné a vzdělávací cíle:

- Dítě si vybaví jednotlivá témata, kterým jsme se společně věnovali, popíše aktivity, které jsme v rámci jednotlivých lekcí dělali, na základě svých nabytých vědomostí zvládne doplnit chybějící slova v textu, který je shrnutím celého programu (všech lekcí), upřímně reflektuje a hodnotí program a lekce, vyjadřuje své myšlenky a názory.

Pomůcky:

- Uvědomění + reflexe: Papír A4 s textem, ve kterém chybí slova, psací potřeby

Popis průběhu lekce:

1. Motivace + Evokace:

- Dětem je sděleno, že je to dnes poslední společná lekce a že bych ráda věděla, co se se mnou naučily, jestli si alespoň něco zapamatovaly.
- Úkolem dětí je vyjmenovat témata, která jsme společně probírali a co jsme dělali za aktivity – rozhovor na toto téma.

2. Uvědomění:

- Děti se přesouvají ke stolečkům a dostávají před sebe papír velikosti A4 s textem, ve kterém chybí slova. Na těchto místech jsou připravené linky na dopsání slov (obr. 43). Děti pracují samostatně či ve dvojicích.

Obr. 43. Doplnování chybějících slov, Vrchlabí, 22.12.2023

3. Reflexe:

- Poté, co má většina dětí doplněno, děti si mezi sebou mění své papíry (opravují papír svému kamarádovi) a společně kontrolujeme doplněná slova, opravujeme případné chyby, odůvodňujeme je a děti hodnotí náročnost doplňovačky (obr. 44).
- Následuje celková reflexe programu „Zvyky a tradice spojené s příchodem zimy a Vánoce“ (otázky např. jak děti jednotlivé lekce bavily, co se jim líbilo nejvíce a proč, co se jim nelíbilo, jak by ohodnotily známkou mě, ...).
- Zhodnocení práce dětí, poděkování, rozloučení.

Obr. 44. Kontrola doplněných slov, Vrchlabí, 22.12.2023

Možné doplňující aktivity:

- Hodnocení jednotlivých lekcí pomocí smajlíků či známek na papíru, které by děti samy vytvořily
- Malování věcí, které si děti z programu zapamatovaly, nebo je bavily nejvíce
- Hodnotící formulář, který by děti vyplnily

Reflexe průběhu lekce:

Úvod lekce proběhl dle plánu, s dětmi jsme si připomněli všech sedm témat, kterými jsme se společně zabývali. Potěšilo mě, že nebyla potřeba žádná má nápověda, děti si vše pamatovaly. Dokonce si vybavily i většinu činností, které jsme realizovali v rámci jednotlivých programů. Následovalo uvědomění, ve kterém měly děti za úkol doplnit správná slova do textu. Text jsem zpracovala tak, aby v něm bylo opravdu to, co zaznělo během lekcí, případně věci, u kterých vím, že děti něčím vyloženě zaujaly. Ze začátku se pár dětem do vyplňování příliš nechtělo, ale vysvětlila jsem jim, pro jaké účely to potřebuji, tak to všichni ochotně vyplnily, a nakonec se ještě předháněly, kdo to zvládne rychleji. Tím mi udělaly velkou radost. Následovala kontrola doplněných slov formou přečtení celého textu, kdy si děti mezi sebou vyměnily své papíry tak, aby neopravovaly ten svůj papír. To se jim velice líbilo, bylo pro ně zábavné kontrovat práci někoho jiného. Během hodnocení náročnosti doplňovačky byla zpětná vazba dětí velice kladná a hravě si s tímto úkolem poradily. Osobně jsem měla z výsledku doplňovaček radost, je zřejmé, že jsem naplnila cíle této bakalářské práce a naučila jsem děti zábavnými činnostmi nové věci k tématu příchodu zimy a Vánoc. Nakonec jsem děti požádala o zpětnou vazbu na celý program (všechny lekce) a ohlasy byly velmi kladné. Nejvíce děti bavilo téma svatý Martin, zdobení a ochutnávání perníčků a také Trimino. Dle jejich slov nebylo nic, co by je na mém programu nebavilo.

7.3 Závěrečná reflexe programu a sebereflexe

Vytvořený a zrealizovaný program celkově hodnotím velmi kladně. Jednotlivé činnosti, které děti dělaly v rámci všech osmi programů, probíhaly dle mých připravených plánů a podařilo se díky nim naplnit stanovené výchovně vzdělávací cíle. Ověřování dosažených cílů probíhalo v rámci reflexe po každé lekci, a nakonec i během poslední lekce, která byla čistě reflektivní.

I přes to, že se programy pokaždé nakonec vydařily a děti bavily, ne vždy se děti vrhaly do aktivit s takovým nadšením, jak bych si přála. Lekce probíhaly vždy po příchodu do družiny

a přečtení pohádky. Děti již toužily po volné zábavě a další, byť dobrovolná, řízená aktivita jim možnost účastnit se spontánních aktivit oddalovala.

Tato skupina dětí si mě velmi získala svojí vřelostí, přátelským chováním, schopností vzájemné podpory a sounáležitosti. Cítím, že i tento fakt výrazně přispěl k bezproblémové realizaci celého programu.

Z jednotlivých reflexí i závěrečné lekce troufám usuzovat, že se mi podařilo vymyslet aktivity, které většinu dětí zaujaly. Mým záměrem bylo připravit různorodé aktivity tak, aby odpovídaly poznatkům o skupině, které jsem získala během praxe.

Z rozhovoru s vychovatelkou a z pozorování před plánováním programu vyplynulo, že tato skupina dětí nemá v oblibě výtvarné a pracovní činnosti. Během realizace programu, konkrétně během lekce Advent, kdy děti zdobily perníčky, jsem si však uvědomila, že moje předpoklady se nezakládaly na pravdě. Po vhodně zvolené motivaci pracovaly děti se záplem a radostí i v této výtvarné a pracovní činnosti. Zpětně bych do programu zařadila více tvořivých činností, které např. téma předvánočního času a Vánoc nabízí. Tuším, že by se mi podařilo děti motivovat a vytvořit krásné práce. Nyní bych např. ve zmíněné lekci Advent připravila pro skupinu, která zrovna nezdobila perníčky, nějakou tvořivou činnost namísto vyhledávání informací v literatuře.

Dalším poznatkem, který si z realizace programu odnáším je úprava časových dotací jednotlivých lekcí. Některé lekce bylo vhodnější udělat kratší, aby měly děti ještě dostatek času na volnou a neřízenou činnost. Ve většině lekcí se také projevila nevýhoda realizace programů skládajících se z více činností najednou, jelikož děti odchází domů průběžně v odlišných časech a neustále se tak mění jejich počty. Nejznatelnější byla tato nevýhoda při lekci o svaté Barboře, konkrétně během aktivity skládkové učení, která je založena na skupinové práci. Úkolem každého člena ze skupiny je zapamatovat si informace z odlišné části textu a následně je předat ostatním ze skupiny a dát tak dohromady ucelený obsah textu. Problém tedy nastal ve chvíli, kdy z jedné skupiny odešel domů jeden z členů a nemohl skupině předat informace o své části textu. V tuto chvíli jsem musela improvizovat a vymyslet řešení. Naštěstí šlo o skupinu, ve které se nacházel jeden výborný čtenář, který na základě mé prosby zvládl obě části textu.

Jako doporučení pro příští realizaci programu je ověření možné alergie na peří u účastníků lekce Dračky a prástky, popř. potravinových alergií a omezení při programu o sv. Barboře a Mikuláši.

Diskuse

Po vlně pozitivních emocí, za dětmi velmi pozitivně přijatým programem, přišel čas na jeho vyhodnocení. Opravdu se mi podařilo naplnit cíle programu? Skutečně je připravený program postaven pevně na konstruktivistických základech? Může být inspirací pro další pedagogy volného času?

K závěrečné diskusi využiji jednotlivé teze definující konstruktivistický přístup z vytvořené tabulky (Tab. 1.), jež vychází z publikace Krejčová a Kargerová (2003).

Vzdělání je vnímáno jako proces, který nikdy nekončí.

Období před Vánoci a počátek zimy bývá každoročně vnímán jako doba zklidnění, rozjímání a dobročinnosti. Poznání tradic a zvyků může v dnešní době konzumu pomoci k návratu k přirozenému rytmu života našich předků s vidinou zpevnění morálních hodnot. Program tímto obdobím děti provede, seznamuje i s jinakostí tradic a zvyků v jiných kulturách, čímž prohlubuje porozumění a toleranci jiným kulturám, náboženstvím a národnostem.

Na obsahu vzdělání se podílí všichni účastníci vzdělávacího procesu a důraz je kladen na rozvíjení klíčových kompetencí.

V průběhu všech lekcí byly zapojeni všichni účastníci, velmi intenzivně docházelo k rozvíjení zejména sociálních a personálních kompetencí (role v jednotlivých skupinových aktivitách, dodržování pravidel, ...), kompetencí občanských a komunikativních (zvyky a tradice, interpretace kulturně-historického dědictví,...), příležitostně i rozvoji kompetencí k řešení problémů a kompetencí pracovních (zdobení perníčků, úklid po draní peří atp.).

Nové poznatky jsou budovány dětmi společně s učiteli v partnerském vztahu, pracují s mnoha zdroji.

V průběhu jednotlivých lekcí je využíván třífázový model EUR Thomase H. Estese, který svojí podstatou vzbuzuje zájem o učení. To se pak stává efektivnějším, děti jsou aktivnější, tvořivější, zapamatují si poznatky na delší dobu, rozvíjejí své komunikační schopnosti, schopnost týmové práce, vyhledávají informace a pracují s nimi. Během lekcí jsem vystupovala spíše v roli průvodce, moderátora diskuse či koordinátora aktivit.

Učitel společně s dětmi vytváří pravidla pro práci a chování ve třídě. Učitel je spíše průvodcem.

Vzhledem k tomu, že nejsem vychovatelkou v tomto oddělení školní družiny, na vytváření pravidel pro práci a chování ve třídě jsem se aktivně nepodílela, a naopak jsem pro jednotlivé

lekce přijala pravidla, která si děti nastavily s paní vychovatelkou na počátku školního roku. Je vhodné zmínit, že nastavená pravidla ve skupině fungovala a nezaznamenala jsem zásadní obtíže či jejich porušování.

Dítě je aktivním tvůrcem, který konstruuje na základě svých zkušeností.

U jednotlivých lekcí bylo evidentní, že každé dítě vstupuje do programu se svými představami, které dále obohacovalo a doplňovalo. Odlišnost jednotlivých zkušeností byla velkým přínosem i v případě účasti chlapce s odlišným mateřským jazykem, zejména v lekci, která se věnovala trávení Vánoc a Štědrého dne v jiných zemích.

Učitel respektuje individuální potřeby dětí, děti mají možnost pracovat individuálně, ve dvojicích, či ve skupinách.

Účastníci programu měli možnost zvolit si u většiny aktivit způsob zapojení, byl brán ohled např. i na jejich chuť číst jednotlivé příběhy samostatně, zohledňovány časové možnosti atp.

Rodiče jsou považováni za partnery.

V průběhu realizace tohoto programu nebylo počítáno se zapojením rodičů.

Hodnocení probíhá zpětnou vazbou, hodnotí individuální pokrok, pracuje s kritérii.

Hodnocení jednotlivých lekcí proběhlo vždy v rámci reflexe, různými způsoby. Individuální pokrok jsme s ohledem na cíle celého programu nesledovali.

Cílem této bakalářské práce bylo připravit program postavený na konstruktivistických základech, který by dětem zážitkovou formou představil a přiblížil krásné období spojené s příchodem zimy a před Vánoci. S ohledem na výše uvedenou argumentaci si troufám tvrdit, že program naplňuje východiska konstruktivismu a plně rozvíjí u účastníků klíčové kompetence, tolik potřebné pro život v dnešní společnosti.

Závěr

Bakalářská práce, sestávající z části praktické a části teoretické, měla za cíl vytvořit, zrealizovat a vyhodnotit vlastní program pro školní družinu založený na konstruktivistické koncepci vzdělávání.

Teoretická část práce se zaměřila na volný čas a výchovu v něm, školní družinu, charakterizovala vývojové období mladšího školního věku a v neposlední řadě představila principy konstruktivistické koncepce vzdělávání.

Praktická část představila program pro školní družinu založený na konstruktivistické koncepci, jeho realizaci a hodnocení. Program byl nazván Zvyky a tradice spojené s příchodem zimy a Vánoc. Jeho cílem bylo přiblížit dětem především předvánoční a vánoční tradice v České republice, ale i seznámit je se způsobem slavení Vánoc v jiných zemích. Program se skládal z osmi lekcí, které se uskutečnily během sedmi týdnů. Lekce využívající třífázového modelu učení EUR byly zaměřeny na nejvýznamnější témata tohoto období.

Skrze tento program měly děti možnost setkat se s netradičním a zábavným způsobem učení, díky kterému obohatily svůj čas ve školní družině a zároveň se přiučily novým poznatkům. Věřím, že program byl vhodně vytvořený pro děti mladšího školního věku a jednotlivé aktivity byly pro děti nejen přínosem nových informací, ale i zábavou. Byla bych potěšena, pokud se tato práce stane inspirací volnočasovým pedagogům a bude je motivovat k vlastní tvůrčí činnosti.

Použité zdroje

Literární zdroje

Bálková, K. (2006). *Náměty pro školní družinu: konkrétní činnosti v 10 tematických projektech*. Praha: Portál.

Bendl, S. (2015). *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada.

Bertrand, Y. (1998). *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál.

Činčera, J. (2007). *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada.

Hájek, B., & Pávková, J. (2011a). *Školní družina*. Praha: Portál.

Hájek, B., Hofbauer, B., & Pávková, J. (2011b). *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál.

Jedlička, R. (2017). *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada.

Kasperová, D. (2023). *Neformální vzdělávání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci.

Knotková, D. (2011). *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido.

Kratochvílová, E. (2004). *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK.

Kraus, B., & Poláčková, V. (2001). *Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido.

Krejčová, V., & Kargerová, J., 2003. *Začít spolu*. Praha: Portál.

Lada, J. (2016). *Tradiční česká zima*. Praha: Bambook.

Lada, J. (2017). *Tradiční český podzim*. Praha: Bambook.

Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.

Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido.

Pávková, J. (1999). *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál.

Pitrová, P. (2016). *Český rok: lidové tradice a zvyky*. Praha: Fragment.

Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.

Skálová, H., Březinová, I., Kratochvíl, M., & Krolupperová, D. (2010). *Ježíšek*. Praha: Mladá fronta.

Škoda, J., & Doulík, P. (2011). *Psychodidaktika: metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha: Grada.

Šottnerová, D. (2009). *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico.

Šulc, P., & Krček, J. (2010). *Vánoce: tradiční zvyky a koledy*. Praha: Pierot.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Vágnerová, M., & Lisá, L. (2021). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

Vážanský, M. (2001). *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia.

Zormanová, L. (2012). *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada.

Další zdroje

Košťálová, H. (2002). *Jak byl vyvinut třífázový model učení*. Praha : Kritické listy. https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2021/01/KL_9_web.pdf

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (n.d.). *Přehled nejdůležitějších právních předpisů*. <https://www.msmt.cz/mladez/prehled-nejdulezitejsich-pravnich-predpisu>

Šebestová, A. (2006). *Metody kritického myšlení při výuce na 1. stupni ZŠ*. [Diplomová práce]. Masarykova univerzita. <https://theses.cz/id/bfv5v6/>

ZŠ Školní Vrchlabí. (2023). *Školní vzdělávací program školní družiny*. Dostupné pouze v instituci.

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Pracovní list sv. Martin
- Příloha č. 2: Text dračky a přástky
- Příloha č. 3: Obrázky k lekci Advent
- Příloha č. 4: Popisky k obrázkům k lekci Advent
- Příloha č. 5: Text sv. Barbora
- Příloha č. 6: Přeházená slova k lekci Mikuláš
- Příloha č. 7: Papírky s popisky vánočních tradic v jiných zemích Evropy
- Příloha č. 8: Vlajky zemí
- Příloha č. 9: Trimino – Kdo nosí dárky v jiných zemích?
- Příloha č. 10: Slavnostní jídla v jiných zemích
- Příloha č. 11: Alphabox Vánoce
- Příloha č. 12: Vlastnoručně vyrobené vánoční pexeso
- Příloha č. 13: Doplnovačka shrnující celý program

Přílohy

Příloha č. 1: Pracovní list sv. Martin

Svátek sv. Martina – 11.11.

1. Kdo byl světec Martin?

- a) český král b) žebrák c) římský voják

2. Nejznámější legendou o sv. Martinovi je ta o setkání Martina se žebrákem, kterému věnoval polovinu svého pláště. Seřad' příběh tak, aby dával smysl. Očísluj od 1 do 6.

- Na ulici uviděl polonahého, chladem se třesoucího, žebráka, který ho žádal o almužnu.
- V tu noc se mu zdál sen, ve kterém se mu zjevil Ježíš Kristus oblečený právě do této poloviny pláště. Děkoval mu a požádal ho, aby i nadále pomáhal lidem, kteří to potřebují.
- Jelikož u sebe neměl Martin jídlo ani žádné peníze, rozhodl se žebráka ochránit alespoň před chladem.
- Ráno, když se Martin probudil, byl jeho plášť opět celý. Martin opustil armádu, začal žít skromným životem jako poustevník. Pomáhal lidem, kteří ho za to milovali. Založil klášter.
- Rozetnul mečem svůj vojenský plášť na dvě poloviny a jednu mu daroval. Rozděлил se s ním o teplo.
- Legenda vypráví, že jedné chladné podzimní noci, kdy foukal studený vítr a dokonce začal padat i první sníh, se Martin vracel na svém bílém koni z bitvy do města.

3. Čeho byl Martin patronem? Vybarvi správné odpovědi, které zazněly ve videu.

vojáků	boháčů	vinařů	jezdců	žen	hus	koní
--------	--------	--------	--------	-----	-----	------

4. Čím si v současnosti připomínáme svátek svatého Martina a co je s ním spojené? Zakroužkuj správné odpovědi.

slavnosti ohňostroj cukroví průvody pivo dýně hody svatomartinská husa slepice
svatomartinské víno drakiáda veselice bílý kůň vánoční stromeček

5. Jak vznikla pranostika „Svatý Martin přijíždí na bílém koni“?

.....

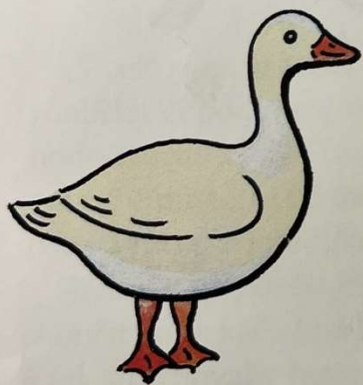
.....

.....

DRAČKY A PŘÁSTKY

Do svátku sv. Martina se chodívalo na „dračky“ (škubačky), při kterých ženy ručně škubaly peří z husích nebo kachních brků. Při dračkách se vyprávěly nej-různější pohádky, pověsti a zajímavé příhody, které se dědily z generace na generaci. Děti ležely na peci a naslouchaly vyprávění strašidelných historek se zatajeným dechem.

U draní peří nikdo nesměl kýchnout nebo se zasmát, jinak by nadrané peří rozfoukal do všech stran. Jednalo se o sousedskou výpomoc, takže se postupně škubalo ve všech hospodářstvích na vsi. Hospodyňka, u které se zrovna peří dodralo, připravila na poslední večer „doderky“ – malé pohoštění a poděko-vání za vykonanou práci. Ženě, které zůstalo při posledním draní poslední peříčko v ruce, se pak po celý rok říkalo „pápernice“.

Po svátku sv. Martina začínaly „přástky“, na kterých se předl len skoro celou zimu. Večer děvčata zasedla ke svým kolovratům, rozestavěným do kruhu ve velké sednici. Při předení si dívky pro-zpěvovaly a povídaly. Mnohdy je navštěvovali i chlapci, kteří s děvčaty šprýmovali.

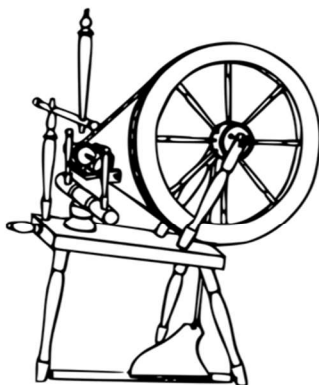
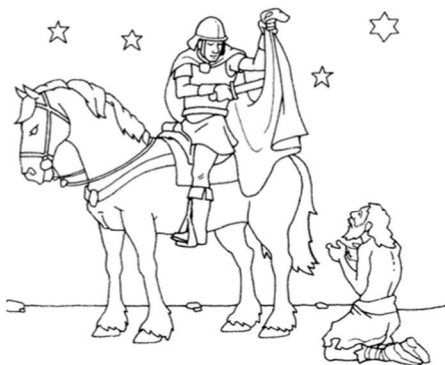
Nejlepší přadlena, která upředla nejvíc příze, se stala „královnou dlouhé noci“. Dlouhá noc byla oslavou ukončení přástek a pořádala se o masopustu.

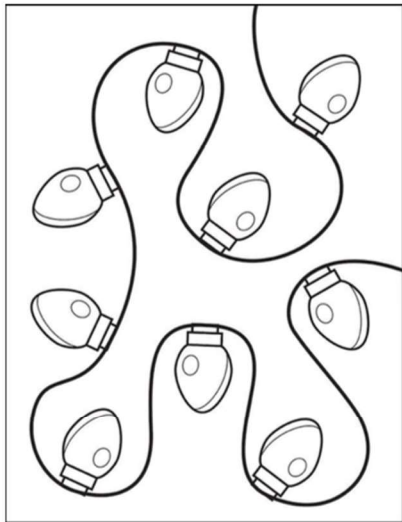
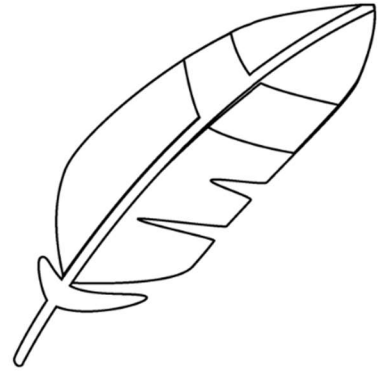
Příloha č. 3: Obrázky k lekci Advent

ROLNÍČKY Text V. Dvořák

Rolníč-ky, rolníč-ky, kdopak vám dal hlas?
 Kašpá-rek malič-ký ne-bo dě-da Mráz?
 Rolníč-ky, rolníč-ky, co to zvo-ní v nich?
 Ma-min-čí-ny písnič-ky, vá-no-ce a snh!

SVATÝ MARTIN

DRAČKY

PŘÁSTKY

BARBORKA

SVATÁ LUCIE

MIKULÁŠ

1. ADVENTNÍ NEDĚLE

2. ADVENTNÍ NEDĚLE

3. ADVENTNÍ NEDĚLE

4. ADVENTNÍ NEDĚLE

NADÍLKA OD BARBORKY PEČENÍ CUKROVÍ

ZDOBENÍ STROMEČKU VÁNOČNÍ VÝZDOBA

ŠTĚDRÝ VEČER ŠTĚDRÝ DEN KOLEDY

ADVENTNÍ KALENDÁŘ ADVENTNÍ VĚNEC

DOPIS JEŽÍŠKOVI VÁNOČNÍ OZDOBY

VÁNOČNÍ TRHY ŽELEZNÁ BRONZOVÁ

ZLATÁ STŘÍBRNÁ

SVATÁ BARBORA

4. prosince

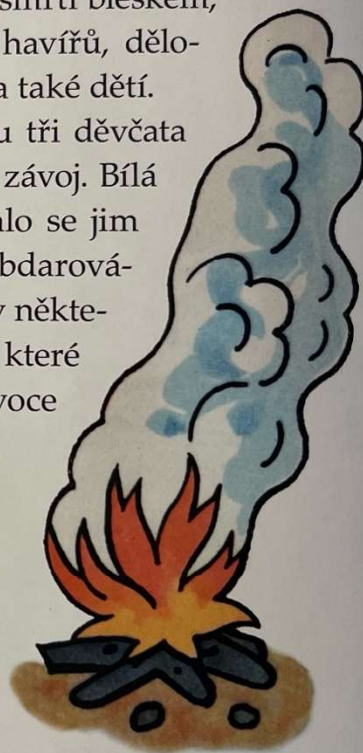
Svatá Barbora byla jedinou dcerou velmi krutého otce, který ji vychovával v pohanském duchu a před vlivy křesťanství ji dokonce uvěznil v kamenné věži. Když otec zjistil, že i přesto dcera přestoupila na křesťanskou víru, tak jí vlastnoručně stál hlavu. Legenda praví, že v ten okamžik vyšlehl na obloze blesk a na místě ho zabil.

Svatá Barbora je uctívána jako ochránkyně proti smrti bleskem, požáry, a vůbec před náhlou smrtí. Je patronkou havířů, dělostřelců, pyrotechniků i dalších rizikových povolání a také dětí.

V předvečer svátku sv. Barbory chodila většinou tři děvčata po vesnici v bílém oblečení a přes obličej měla bílý závoj. Bílá barva měla symbolizovat čistotu a nevinnost. Říkalo se jim „Barborky“. Nosily košíček s dobrotami, kterými obdarovávaly hodné děti a ty zlobivé káraly metlou. Dodnes v některých krajích dávají děti večer do oken punčochu, do které těm hodným sv. Barbora nadělí pamlsky nebo ovoce a zlobivým třeba uhlí nebo brambory.

**My tři Barborky jsme,
z daleké země jdeme
a dárky vám neseme.**

Neseme, neseme, velice to krásné.
A kdo se s námi modlit bude, tomu je dáme,
a kdo nebude, tomu nalupáme.

Svátek svaté Barbory je spojený s tradicí řezání třešňových větviček, kterým se říká „barborky“. Tyto větvičky by se měly uříznout při prvním slunečním paprsku a z třešně staré nejméně 10 let. Jedině takto odříznutá větvička bude mít kouzelnou moc.

Uříznuté „barborky“ přinášejí do domu štěstí, dávají se do vázy s vodou a čeká se, zda a kdy vykvetou. Děvčatům na vdávání by měla třešňová větvička vykvést do Štědrého dne, a pokud skutečně vykvete, je to pro dívku znamením, že se v dalším roce vdá. A ze strany, na kterou se větvička otočí, tak z té přijde ženich. Další tradice říká, že kolikátý den od uříznutí „barborka“ vykvete, tolikátý měsíc v dalším roce bude tím nejšťastnějším.

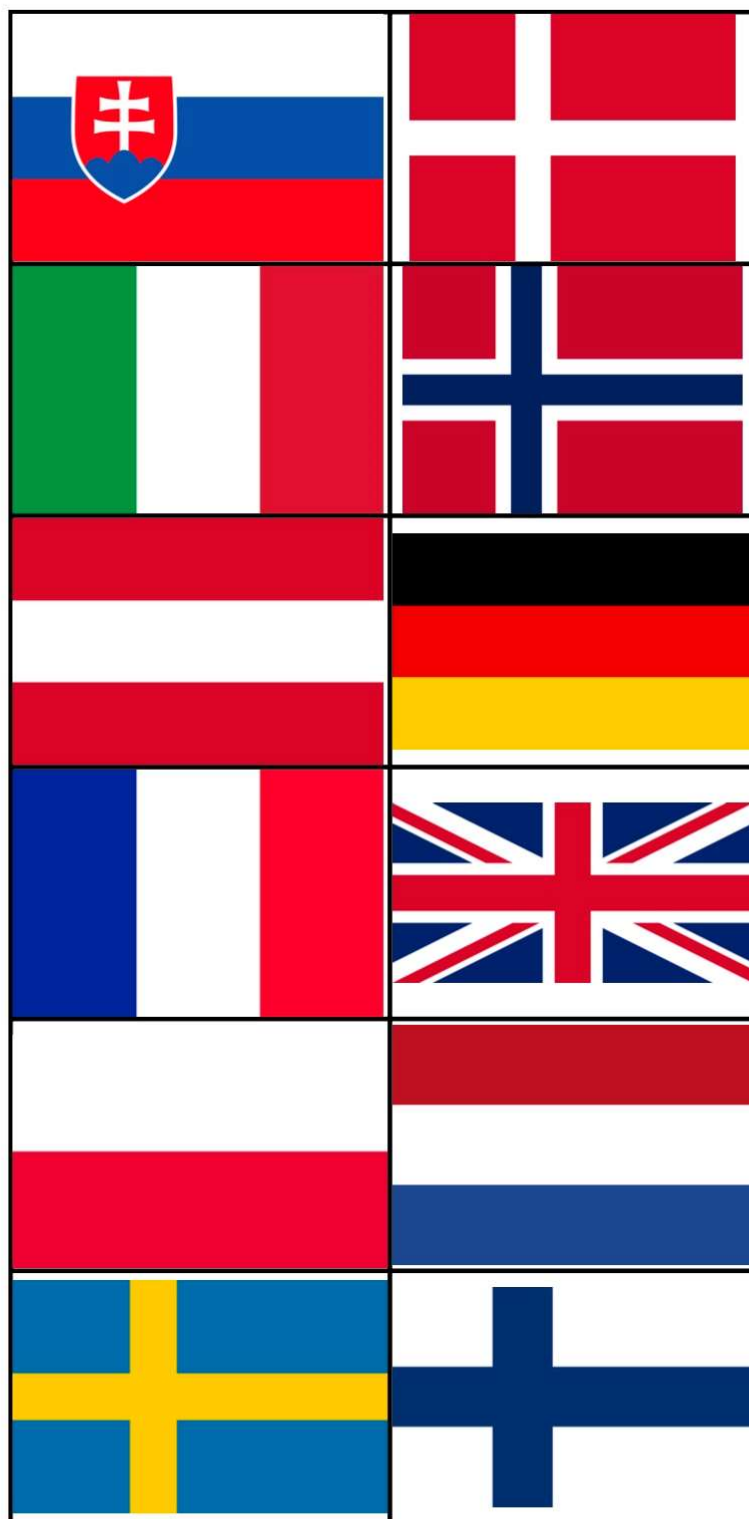
Příloha č. 6: Přeházená slova k lekci Mikuláš

M Š K L U I Á	A Ě N L D	B R A E L
Č T R E	B K N Č A S I Á	D R Y Á K
D T I Ě	H Ý D O N	H Í C Y H Ř
K H I A N	K Í A D L Ř	Š Y A T
B Á Í L	P L T E Y	R H O Y
Ř Z Ě T E		

Příloha č. 7: Papírky s popisky vánočních tradic v jiných zemích Evropy

<p>tradice podobné jako v Česku Ježíšek kapr s bramborovým salátem dřívě polévka ze zelí s houbami a klobásou buchtíčky s medem nebo sirupem</p>	<p>drobné dárečky do ponožky celý advent Julemand místo Mikuláše je významný svátek svaté Lucie kachna, klobásy, šunka a rýžová kaše na stromečku ozdoby, sadkosti a vlaječky</p>
<p>někde dárky na Štědrý večer, někde až 25.12. ráno, někde až o 12 dní poději na svátek Tří králů 24. a 25.12. naděluje Babbo Natale, 6. ledna čarodějnice Befana vznikly zde první jesličky velké moství jídel - ryby, mořské plody, maso, drůbe, špagety, rizoto, teplá eledenina, sýr, sladkosti, nadýchaná buchta panettone</p>	<p>23.12. slaví malé Vánoce = zdobení stromečku, rodinné setkání skřítek Julenissen Štědrý večer = jehněčí maso, na severu ryby</p>
<p>podobné tradice jako u nás a v Německu Ježíšek vanilkové rohlíčky, linecké koláčky - typické pro Rakousko (podle města Linec) vánočka a štrúdl kapr, řízky, kachna nejznámější rakouská píseň Tichá noc</p>	<p>podobné tradice jako u nás na severu nosí dárky Vánoční mu (eihnachtsman), na jihu Kristkind (Ježíšek) smažený kapr, na severu bramborový salát, klobása, jinde drůběž místo vánočky mají máslovou štolu s mandlemi a rozinkami</p>
<p>dárky nosí Pére Noel (Otec Vánoc) a dárky nechává u krbu nebo kamen, drobné dárečky visí na mašlích na stromku rybí polévka, hlemýždi, ústřice, bílé klobásy, šunka, pečený krcan s kaštanovou nádivkou, drůbe, zeleninové saláty po jídle sýry a nakonec čokoládová roláda</p>	<p>Štědrý večer není tak slavnostní hrachová polévka a šunka dárky 25.12. ráno naděluje Father Christmas (Otec Vánoc), ale i Santa Claus děti si připravují červené punčochy ke krbu, na větší dárky u rohu postelí povlaky na polštáře 25.12. slavnostní oběd - krocán s nádivkou z jedlých kaštanů zákusek typický anglický puding (dnes oblíbený ze švestkových povidel)</p>
<p>dárky naděluje svatý Mikuláš dřívě jedli ryby, nyní krůta, krocán, zelí s houbami, boršč domácí bílý chléb, makůvky (houstičky s mákem máené v mléce) jsou pro ně významné jesličky</p>	<p>Vánoce slaví 6. prosince dárky přináší dědeček Sinter Klaas, pomocníci Černí Petrové, kteří mohou odnést lobivé děti v pytli dárky 25.12. ráno pro koně Sinter Klaase dávají děti do dřeváků mrkev nebo seno</p>
<p>před Vánoci významný svátek svaté Lucie oblíbené perníčky ryby, šunka, vejce, krocán, karbanátky dárky naděluje skřítek Jultomten dřívě naděloval vánoční kozel</p>	<p>ráno se jí často rýžová kaše odpoledne se chodí na hřbitov zapálit svíčku, pak do sauny k večeři ryby, šunka, saláty, perníčky a puding dárky nosí Joulu Pukki, nebo také Ukko, pomáhají skřítki (děti se jich bojí, aby je neodnesli do ledového království)</p>

Příloha č. 8: Vlajky zemí

Příloha č. 9: Trimino – Kdo nosí dárky v jiných zemích?

Erstellt mit <http://paul-matthies.de/Schule/Trimino.php> (V. 3.3)

ALPHABOX VÁNOCE

A	B	C, Č	D
E	F	G	H
CH	I	J	K
L	M	N	O
P	R, Ř	S, Š	T
U	V	Z, Ž	

Příloha č. 12: Vlastnoručně vyrobené vánoční pexeso

	JMELÍ		ZLATÉ PRASÁTKO		ZPÍVÁNÍ KOLED
	VÁNOČNÍ STROMEČEK		CUKROVÍ		DÁREČKY
	VÁNOČNÍ VÝZDOBA		ROZKRAJOVÁNÍ JABLÍČKA		ADVENTNÍ VĚNEC
	POUŠTĚNÍ LODIČEK		VÁNOČKA		POSLEDNÍ POLÍČKO V ADVENTNÍM KALENDÁŘI
	KAPR		ZVONKY		VÁNOČNÍ POHÁDKY
	BRAMBOROVÝ SALÁT		BETLÉM		SÁŇKOVÁNÍ
	LITÍ OLOVA		HÁZENÍ PANTOFLEM		HORKÁ ČOKOLÁDA
	ROLNIČKY		VÁNOČNÍ SVETR		STAVĚNÍ SNĚHULÁKA
	ŠTĚDROVEČERNÍ VEČĚRE		ZDOBNÍ STROMEČKU		BRUSLENÍ
	PEČENÍ CUKROVÍ		SVAŘENÉ VÍNO		VÁNOČNÍ TRHY
	PERNÍČKY		PŮLNOČNÍ MŠE V KOSTELE		VÁNOČNÍ HVĚZDA

ZVYKY A TRADICE SPOJENÉ S PŘÍCHODEM ZIMY A VÁNOC

S příchodem zimy je spojován svátek svatého....., který podle legendy dal polovinu svého, aby nemrzl. Říká se, že přijíždí na, protože v tomto období začínalo

Dříve se touto dobou lidé připravovali na zimu a konaly se, kdy ženy draly peří, a, kdy se předl len.

Koncem listopadu nebo začátkem prosince začíná čtyři neděle před Vánoci Každou neděli se zapaluje jedna na adventním Jednotlivé neděle se nazývají: 1)....., 2)....., 3)....., 4).....

Během adventu, přesně od 1.12. do 24.12., je nejoblíbenější každodenní činností dětí otevírání políček v , který slouží k odpočítávání dní do dne.

4. prosince chodí, která hodným dětem naděluje do dobroty, ale těm zlobivým i uhlí, polínka nebo brambory. Tím se čekání na Vánoce zase o něco zkrátí.

Den po, 5.12., chodí tříčlenná skupinka -, a Aby děti odčinily své hříchy, nebo si zasloužily nadílku, zpívají jim , nebo recitují

Během čekání na Vánoce pečeme, zdobíme vánoční, zpíváme, chodíme na adventní, které máme každý rok i ve škole a prodáváme tam naše výrobky.

Ve jiných zemích světa ale dárky nenosí jako u nás. Třeba v Itálii chodí Babbo Natale a čarodějnice, nebo v Nizozemsku Sinter Klaas a má k sobě pomocníky Černé

Ani vánoční jídla nejsou všude stejná. Naším tradičním jídlem je s , ale ve Francii jedí třeba jejich oblíbené

Mezi české vánoční tradice patří pouštění, házení, lití nebo rozkrajování

Podpis:

